

Міністерство освіти і науки України
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління і бізнесу
ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Фінансів, обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА БАКАЛАВРА

**на тему: «Готова продукція та її реалізація в ТОВ «ДРУЖБА СВК»:
фінансовий облік та економічний аналіз»**

ШИФР КРБ.ФОтаА.1.579-03.4.11

Здобувачки: _____ Сахневич Є.С.

Керівник: _____ доц. Васьковська К.О.

Кваліфікаційна робота допускається до захисту

Рішення кафедри від «4» червня 2026 р., протокол № 14.

Завідувач кафедри фінансів, обліку

та аудиту

_____ Наталія КУПРИНА

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ННІ – Навчально-науковий інститут економіки, управління
і бізнесу ім. Г.Е.Вейнштейна

Кафедра – Фінансів, обліку та аудиту

Ступінь вищої освіти – перший (бакалавр)

Спеціальність – 071 «Облік і оподаткування»

Освітня програма – «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри фінансів, обліку та аудиту

« ____ » _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧКИ

Сахневич Єлизавети Сергіївни

-
1. Тема роботи: *«Готова продукція та її реалізація в ТОВ «ДРУЖБА СВК»: фінансовий облік та економічний аналіз»*

Затверджена наказом ОНТУ від 24 жовтня 2025 р. наказ № 579-03

2. Термін здачі здобувачем закінченої роботи *4 червня 2026 р.*
 3. Вихідні дані до роботи: *Звітні дані про діяльність підприємства за два роки.*
-
4. Перелік питань, які потрібно розробити: *Сутність, значення та законодавча база обліку готової продукції та її реалізації. Техніко-економічна характеристика підприємства та аналіз готової продукції та її реалізації за два роки на ньому. Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку готової продукції та її реалізації на ньому. Висновки та пропозиції.*
 5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) *таблиць – 20 , рисунків – 3.*

6. Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи, що стосуються їх:

Розділ	Консультант (вчене звання, П.І. п-Б)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 2 лютого 2026 р.

Керівник _____ Васьковська К.О.

Завдання прийняв до виконання _____ Сахневич Є.С.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1. <i>Розробка теоретичного розділу кваліфікаційної роботи</i>	02.02.26 - 10.03.26	
2. <i>Техніко-економічна характеристика підприємства та економічний аналіз за напрямом кваліфікаційної роботи за два роки</i>	11.03.26 - 11.04.26	
3. <i>Організація бухгалтерського обліку на підприємстві та обліку за напрямом кваліфікаційної роботи на ньому</i>	12.04.26 - 25.05.26	
4. <i>Оформлення кваліфікаційної роботи</i>	26.05.26 - 04.06.26	

Здобувачка вищої освіти _____ Сахневич Є.С.

Керівник роботи _____ Васьковська К.О.

Несу відповідальність за ідентичність електронного та друкованого варіантів кваліфікаційної роботи, даю згоду на обробку персональних даних та не заперечую проти розміщення кваліфікаційної роботи на офіційних web-ресурсах ОНТУ.

Підтверджую, що в кваліфікаційній роботі відсутні порушення норм академічної доброчесності.

Здобувачка вищої освіти Сахневич Є.С. _____

АНОТАЦІЯ

кваліфікаційної роботи на тему:

Готова продукція та її реалізація в ТОВ «ДРУЖБА СВК»:

фінансовий облік та економічний аналіз

У сучасних умовах господарювання процес обліку та реалізації готової продукції посідає одне з ключових місць у фінансово-господарській діяльності суб'єкта підприємництва. Застосування методів економічного аналізу є критично важливим для точного розрахунку фактичної собівартості, обґрунтування диверсифікації асортименту, прискорення оборотності оборотних коштів і максимізації фінансових результатів підприємства.

Кваліфікаційна робота складається з трьох розділів.

У першому розділі розглядаються теоретичні основи обліку готової продукції та реалізації, економічна сутність, документальне оформлення, синтетичний та аналітичний облік, нормативно-правове забезпечення обліку та методика проведення аналізу реалізації готової продукції.

У другому розділі надана техніко-економічна характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК», проведено фінансово-економічний аналіз його діяльності, аналіз реалізації готової продукції за два роки.

У третьому розділі визначено особливості організації бухгалтерського обліку та фінансового обліку реалізації продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК».

У завершальній частині кваліфікаційної роботи бакалавра сформульовані висновки та запропоновано конкретні рекомендації, спрямовані на вдосконалення організації фінансового обліку реалізації готової продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Кваліфікаційна робота містить:

текстової частини	– 73 с.
таблиць	– 20;
рисуноків	– 3;
додатків	– 1.

ЗМІСТ

	с.
ВСТУП.....	5
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	9
1.1. Економічна сутність готової продукції, процесу реалізації та їх значення в діяльності підприємства.....	9
1.2. Документальне оформлення операцій з обліку та реалізації готової продукції.....	17
1.3. Синтетичний та аналітичний облік готової продукції та її реалізації.....	24
1.4. Нормативно-правове забезпечення обліку готової продукції та її реалізації	34
1.5. Методика проведення аналізу реалізації готової продукції.....	38
2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	41
2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	41
2.2. Аналіз реалізації готової продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	45
3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	57
3.1. Організація бухгалтерського обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	57
3.2. Особливості фінансового обліку готової продукції та її реалізації у ТОВ «ДРУЖБА СВК».....	61
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	70
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Готова продукція є головним матеріальним результатом виробничої діяльності підприємства, а її правильне оцінювання та реалізація безпосередньо визначають фінансовий успіх, прибутковість і конкурентоспроможність підприємства. Реалізація готової продукції є основним етапом кругообігу капіталу, який забезпечує підприємству надходження грошових коштів та формування чистого прибутку.

У сучасних економічних реаліях процес збуту виготовленої продукції набуває першорядного значення для функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта, адже саме завдяки реалізації підприємство одержує грошові надходження, формує власні фінансові результати та закладає основу для подальшого розвитку. Якість і своєчасність надходження коштів, коректність обчислення прибутку, дієвість контролю за дотриманням договірних зобов'язань, а також обґрунтованість управлінських рішень напряду залежать від того, наскільки раціонально побудована система обліку реалізаційних операцій на підприємстві.

Належна організація бухгалтерського обліку реалізації відіграє ключову роль у формуванні достовірних даних про обсяги відвантаженої продукції, отримані доходи та поточний стан розрахункових взаємовідносин із покупцями і замовниками. Постійні зміни у нормативно-правовому полі, динамічний розвиток ринкових механізмів та посилення конкурентної боротьби висувають перед суб'єктами господарювання нові вимоги щодо вдосконалення облікових процедур і поглиблення економічного аналізу збутової діяльності.

Особливої уваги заслуговують такі питання, як належне документальне супроводження операцій з реалізації, грамотне ведення синтетичних і аналітичних рахунків, систематичний контроль за рівнем і структурою дебіторської заборгованості, своєчасне відображення господарських операцій

в облікових регістрах та фінансовій звітності. Від того, наскільки ефективно вирішуються ці завдання, залежить не тільки поточний фінансовий стан підприємства, але й перспективи прийняття виважених стратегічних рішень керівництвом.

На сьогоднішньому етапі розвитку вітчизняних підприємств зберігається низка проблемних аспектів, пов'язаних з обліком реалізаційних операцій. До них належать, зокрема, питання оперативного оформлення первинної документації, особливості нарахування та обліку податку на додану вартість, організація контролю за розрахунками з контрагентами, а також аналітичне опрацювання фінансових результатів збутової діяльності. Зазначені обставини обумовлюють потребу в подальшому науковому опрацюванні проблематики обліку та аналізу реалізації продукції.

Теоретико-методологічні й прикладні питання обліку та економічного аналізу реалізаційних операцій знайшли своє відображення у працях багатьох вітчизняних і закордонних науковців-економістів, зокрема Бутинця Ф.Ф., Сопка В.В., Ткаченко Н.М., Лишиленка О.В., Верхоглядової Н.І., Гудзь Н.В., Коробова М.Я., Сука Л.К., Бондаря М.І., Голова С.Ф. та інших.

Здобутки цих дослідників сформували вагоме підґрунтя для подальшого розвитку облікової методології, удосконалення прийомів аналізу фінансових результатів та побудови ефективних управлінських систем на підприємствах.

Мета і завдання дослідження. Метою виконання кваліфікаційної роботи є опрацювання теоретичних засад бухгалтерського обліку готової продукції та її реалізації, здійснення комплексного фінансово-економічного аналізу господарської діяльності підприємства, а також вивчення практичних особливостей організації обліку реалізації готової продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК» із подальшим формуванням пропозицій, спрямованих на його вдосконалення.

Відповідно до сформульованої мети у роботі поставлено та послідовно вирішено такі завдання:

- розкрити економічний зміст категорії «готова продукція», «реалізація продукції» та визначити її роль у господарській діяльності підприємства;
- опрацювати порядок документального оформлення операцій, що супроводжують процес реалізації готової продукції;
- визначити методологічні особливості ведення синтетичного та аналітичного обліку готової продукції та її реалізації;
- проаналізувати чинне нормативно-правове забезпечення щодо обліку реалізації готової продукції в Україні;
- провести фінансово-економічний аналіз основних показників діяльності досліджуваного підприємства;
- провести аналіз готової продукції та її реалізації та стану дебіторської заборгованості підприємства;
- вивчити особливості організації облікового процесу та обліку готової продукції та її реалізації у ТОВ «ДРУЖБА СВК»;
- надати пропозиції щодо вдосконалення організації обліку готової продукції та її реалізації на досліджуваному підприємстві.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань, що стосуються організації бухгалтерського обліку та проведення економічного аналізу реалізації готової продукції на підприємстві.

Об'єктом дослідження виступає фінансово-господарська діяльність товариства з обмеженою відповідальністю «ДРУЖБА СВК».

Методи дослідження. Під час підготовки кваліфікаційної роботи застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання, серед яких: метод аналізу та синтезу, прийоми порівняння й узагальнення, аналітичне групування, структурний аналіз, інструментарій економічної статистики, методи фінансового аналізу, обчислення відносних та середніх величин, а також табличний спосіб подання отриманих результатів. Поєднання вказаних методів дозволило забезпечити обґрунтованість висновків та достовірність отриманих результатів дослідження.

Інформаційна база дослідження. Інформаційною основою для виконання роботи послужили: чинні законодавчі та нормативно-правові акти України у сфері бухгалтерського обліку та оподаткування, національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, монографічні дослідження й публікації вітчизняних і зарубіжних науковців з обраної проблематики, форми фінансової та статистичної звітності підприємства, дані первинного, аналітичного й синтетичного обліку ТОВ «ДРУЖБА СВК», матеріали внутрішніх документів суб'єкта господарювання, а також інформаційні ресурси мережі Інтернет, які стосуються предмета дослідження.

Основні теоретичні та практичні результати дослідження доповідалися, отримали позитивну оцінку та були апробовані: на VIII всеукраїнській студентській науково-практичній конференції «Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді» 17 квітня 2026р. м. Одеса; на науковому колоквіумі «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки», 17.04.2026 р. в рамках дослідження наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів» кафедри фінансів, обліку та аудиту ОНТУ (Додаток А).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. В даній кваліфікаційній роботі розглянуті питання обліку та аналізу готової продукції та її реалізації на прикладі ТОВ «ДРУЖБА СВК».

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ГОТОВОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1. Економічна сутність готової продукції, процесу реалізації та їх значення в діяльності підприємства

У сучасних ринкових реаліях результативність роботи будь-якого підприємства перебуває під постійним контролем зацікавлених сторін – від інвесторів до партнерів. Ключовим фактором успіху бізнесу є систематичне зростання його економічної ефективності. Оскільки головне джерело доходів організацій формується за рахунок виготовлення продукції, особливого значення набуває побудова чіткої системи бухгалтерського обліку готової продукції та її коректного відображення у звітності.

Облік готової продукції є критично важливим для визначення точного фінансового результату підприємства, контролю за збереженням активів та формування правильної податкової звітності. Він забезпечує зв'язок між процесами виробництва, зберігання та продажу.

Реалізація продукції є одним із ключових процесів у господарській діяльності будь-якого підприємства. Саме через продаж виготовленої продукції підприємство отримує грошові надходження, покриває понесені витрати та формує прибуток, необхідний для подальшого розвитку. Якщо ж продукція не знаходить свого покупця, то й уся попередня виробнича робота фактично втрачає сенс – вкладені ресурси не повертаються, а підприємство втрачає можливість продовжувати свою діяльність.

З економічного погляду реалізація продукції є завершальним етапом кругообігу коштів на підприємстві. Спочатку грошові ресурси спрямовуються на придбання сировини, матеріалів та інших виробничих запасів. Далі в процесі виробництва ці ресурси перетворюються на готову продукцію, яка певний час зберігається на складах. І лише після продажу

товар знову набуває грошової форми, причому, як правило, у більшому обсязі – за рахунок чого і формується прибуток підприємства.

Невід’ємною передумовою процесу реалізації є наявність готової продукції. Поняття «готова продукція» по-різному трактується у науковій літературі та нормативно-правових актах. Систематизацію основних підходів до визначення цього поняття наведено у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «готова продукція»

Автор / Джерело	Визначення поняття «готова продукція»
НП(С)БО 9 «Запаси» [13]	Готова продукція – запаси, що виготовлені на підприємстві, призначені для продажу і відповідають технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом.
Бутинець Ф.Ф. [1]	Готова продукція – це продукт виробничої діяльності підприємства, повністю оброблений, прийнятий технічним контролем, відповідає стандартам і призначений для реалізації.
Сопко В.В. [23]	Готова продукція являє собою матеріалізований результат виробничого процесу, доведений до стану, придатного для реалізації, та відокремлений від виробничого процесу.
Ткаченко Н.М. [24]	Готова продукція – матеріальні активи, які підприємство утримує для продажу у звичайному ході бізнесу, виробництво яких завершено і які відповідають встановленим вимогам якості.

* складено автором на підставі [1; 13; 23; 24]

Як видно з табл. 1.1, попри різне формулювання, всі автори виділяють спільні ознаки готової продукції: завершеність виробничого процесу, відповідність встановленим якісним характеристикам та призначеність для продажу. У межах даної роботи під готовою продукцією розуміється сільськогосподарська продукція ТОВ «ДРУЖБА СВК», що пройшла повний цикл виробництва та призначена для реалізації покупцям.

За технологічною складністю продукцію поділяють на просту і складну. При цьому вона може бути основною, побічною або супутньою. За своїми технічними та іншими характеристиками побічна та супутня продукція майже не відрізняється від основної, тому їх кількісні та якісні параметри визначають аналогічно основній продукції.

Супутня продукція – це продукція, отримана в одному технологічному циклі (процесі) одночасно з основною. За якістю вона відповідає стандартам

та призначена для подальшої обробки або відпуску споживачам. Супутня продукція як вихідний елемент виробничого процесу має якісні та кількісні параметри, які повинні одержати вартісну характеристику.

Побічна продукція – це продукція, що утворюється в комплексних виробництвах паралельно з основною і, на відміну від супутньої (допоміжної), не потребує додаткових витрат.

Система обліку готових виробів є багаторівневим процесом, що гарантує оперативне та точне відображення обсягів виробництва, випуску й збуту товарів як за підсумками місяця, так і в межах поточних періодів. Водночас вона забезпечує моніторинг збереження матеріальних цінностей та контроль за графіками поставок клієнтам.

До ключових завдань, які вирішує бухгалтерія, належать:

- моніторинг виробничих процесів: безперервне відстеження кількісних параметрів, номенклатурного ряду та якісних характеристик виготовлених благ (або наданих сервісів);

- складський контроль: ведення детального й достовірного обліку залишків на складах, регулярна перевірка їхньої наявності та умов зберігання;

- управління збутом: фіксація операцій з відвантаження та продажу товарів, а також чітка організація системи взаєморозрахунків із контрагентами;

- оптимізація витрат: калькулювання та аудит комерційних, накладних та інших витрат, пов'язаних із маркетингом і логістикою;

- калькулювання прибутку: оперативне виведення точного фінансового результату від комерційної діяльності підприємства.

Реалізація цих функцій, узгодження інтересів бізнесу та суспільства, а також правове регулювання господарських відносин можливі лише за наявності стабільної нормативно-правової бази. Цей правовий фундамент має гармонійно поєднувати інтереси держави та приватного сектору, опираючись на передові міжнародні стандарти обліку.

У науковій літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «реалізація продукції». Це пояснюється тим, що сам процес продажу можна розглядати з кількох точок зору – як економічну категорію, як юридичну дію, як об’єкт бухгалтерського обліку та як операцію, що має значення для оподаткування. Залежно від обраного ракурсу, у визначеннях акцентується увага на різних аспектах. Систематизацію підходів наведено у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Підходи до визначення поняття «реалізація продукції»

Автор / Джерело	Визначення поняття «реалізація продукції»
Господарський кодекс України [3]	Реалізація продукції – передача права власності на продукцію покупцеві на підставі господарського договору на платній або безоплатній основі.
Бутинець Ф.Ф. [1]	Реалізація – це завершальна стадія кругообігу засобів підприємства, в якій вартість виготовленого продукту набуває грошової форми, відбувається відчуження продукту праці та отримання підприємством доходу.
Сопко В.В. [23]	Реалізація продукції – господарська операція, внаслідок якої відбувається передача права власності на товарно-матеріальні цінності та визнання доходу підприємства.
Ткаченко Н.М. [24]	Реалізація продукції – це продаж продукції покупцям, що супроводжується переходом права власності, оформленням первинних документів та отриманням (або правом на отримання) грошових коштів від покупця.
НП(С)БО 15 «Дохід» [15]	Дохід від реалізації продукції визнається за умови передачі покупцеві основних ризиків і вигід, пов’язаних з правом власності на продукцію, та можливості достовірно визначити суму доходу.

* складено автором на підставі [1; 3; 15; 23; 24]

Аналіз наведених визначень дозволяє зробити висновок, що реалізація продукції є складною господарською операцією, яка поєднує в собі юридичний, економічний та обліковий аспекти. Для цілей даної роботи реалізація продукції розглядається як сукупність операцій з передачі права власності на готову продукцію покупцям, що супроводжується оформленням первинних документів, розрахунками між сторонами та визнанням доходу в бухгалтерському обліку підприємства.

Для цілей оподаткування у Податковому кодексі України використовується поняття «постачання товарів», під яким розуміється будь-яка передача права розпоряджатися товаром як власник – продаж, обмін, безоплатна передача тощо. Це визначення є важливим насамперед для

нарахування податку на додану вартість, який сплачується за операціями з постачання товарів на митній території України [19].

У бухгалтерському обліку реалізація розглядається передусім як момент визнання доходу підприємства. Методичні засади відображення таких операцій викладені у НП(С)БО 15 «Дохід». Згідно з цим стандартом, доходом є збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, що приводить до зростання власного капіталу. Дохід від реалізації визнається тоді, коли покупцеві передано основні ризики й вигоди, пов'язані з правом власності, а сума доходу та відповідних витрат може бути достовірно визначена [15].

Розрахунки з покупцями та замовниками займають одне з центральних місць у системі бухгалтерського обліку підприємства. Це зумовлено тим, що саме через ці розрахунки реалізується право підприємства на отримання коштів за відвантаженою продукцією, виконані роботи або надані послуги. Від своєчасності та повноти надходження коштів від покупців безпосередньо залежить платоспроможність підприємства та його здатність виконувати власні зобов'язання перед постачальниками, кредиторами та бюджетом.

Покупці (замовники) – це юридичні та фізичні особи, які набувають право власності на продукцію підприємства на підставі цивільно-правових договорів (купівлі-продажу, постачання тощо) та зобов'язані здійснити розрахунки за отримані товари у встановлені терміни [3].

Відносини між продавцем і покупцем виникають у момент укладання господарського договору і тривають до повного виконання взятих на себе зобов'язань обома сторонами. Протягом цього часу в підприємства-продавця формується дебіторська заборгованість – право на отримання коштів від покупця за вже переданий товар або виконані роботи.

Дебіторська заборгованість – це сума боргів, що належить підприємству від юридичних та фізичних осіб внаслідок господарських взаємовідносин з ними [14]. У контексті реалізації продукції вона виникає в

момент відвантаження товару покупцеві і зберігається до моменту отримання від нього оплати.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість поділяється на довгострокову (термін погашення якої перевищує 12 місяців) та поточну (яка має бути погашена протягом 12 місяців або одного операційного циклу) [14].

Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги відображається у балансі за чистою реалізаційною вартістю – тобто з вирахуванням резерву сумнівних боргів. Чим більший обсяг реалізації і чим довші терміни відстрочення платежу, тим суттєвішою, як правило, є ця заборгованість.

Резерв сумнівних боргів створюється для покриття можливих збитків від неповернення дебіторської заборгованості. Він формується на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів або на основі класифікації дебіторської заборгованості за строками непогашення. Нарахування резерву відображається проводкою: дебет рахунку 944 «Сумнівні та безнадійні борги» – кредит рахунку 38 «Резерв сумнівних боргів». Списання безнадійної заборгованості здійснюється за рахунок сформованого резерву. Підставою для списання є рішення керівника підприємства та документи, що підтверджують неможливість стягнення (рішення суду, постанова про закінчення виконавчого провадження тощо). Списана заборгованість обліковується на позабалансовому рахунку 071 «Списана дебіторська заборгованість» протягом трьох років для спостереження за можливістю її стягнення [14].

Контроль за станом розрахунків з покупцями є одним із ключових завдань бухгалтерської служби підприємства. Його реалізація передбачає регулярну звірку взаєморозрахунків з контрагентами, своєчасне виставлення претензій щодо простроченої заборгованості, аналіз структури дебіторської заборгованості за строками виникнення та оцінку ймовірності її погашення. Основним інструментом такого контролю є акти звірки розрахунків, які

підписуються обома сторонами та підтверджують взаємно узгоджені залишки заборгованості. Облік розрахунків з покупцями та замовниками є невід'ємною складовою системи обліку реалізації продукції, що забезпечує точне відображення поточного стану дебіторської заборгованості та дотримання фінансової дисципліни між партнерами.

Значення реалізації продукції для підприємства проявляється одразу в кількох напрямках. По-перше, саме продаж забезпечує надходження грошових коштів, без яких неможливо своєчасно виплачувати заробітну плату, розраховуватися з постачальниками, сплачувати податки та обов'язкові платежі. По-друге, обсяги реалізації є показником того, наскільки продукція відповідає очікуванням споживачів і конкурентоспроможна на ринку. По-третє, від виручки залежить фінансовий результат підприємства – її розмір та структура впливають на формування валового і чистого прибутку.

Слід також зазначити, що процес реалізації виконує важливу соціально-економічну функцію: через механізм продажу встановлюється зв'язок між виробництвом і споживанням, формується ринковий попит, регулюється структура товарного асортименту відповідно до реальних потреб покупців.

Сам процес реалізації продукції не є одномоментним і складається з кількох послідовних етапів [1]:

- укладання договорів із покупцями та замовниками, узгодження ціни, термінів і умов поставки;
- підготовка готової продукції до відвантаження (пакування, маркування, комплектація партій);
- безпосереднє відвантаження продукції покупцеві з оформленням первинних документів – видаткових і товарно-транспортних накладних, рахунків-фактур, податкових накладних;
- здійснення розрахунків із покупцями та контроль за своєчасністю надходження коштів;

– відображення усіх операцій у бухгалтерському обліку та формування відповідних показників звітності.

У сучасних умовах роль реалізації продукції постійно зростає. Посилення конкуренції, поява нових форм торгівлі, зміна споживацьких уподобань – усе це вимагає від підприємств гнучкості та постійного пошуку нових підходів до збуту. Відповідно зростають і вимоги до бухгалтерського обліку, який має забезпечити керівництво достовірною та своєчасною інформацією про результати збутової діяльності. Реалізація також тісно пов'язана з іншими сферами діяльності підприємства: вона залежить від обсягів та структури виробництва, формує виробничу програму через ринковий попит і є основним джерелом фінансових ресурсів.

Перед бухгалтерським обліком реалізації продукції стоїть низка важливих завдань [23]:

- достовірне відображення обсягів реалізованої продукції у натуральних та вартісних показниках;
- правильне і своєчасне визнання доходу від реалізації відповідно до вимог чинного законодавства;
- точне обчислення собівартості реалізованої продукції для визначення валового прибутку;
- контроль за станом розрахунків із покупцями та своєчасним погашенням дебіторської заборгованості;
- формування інформаційної бази для аналізу збутової діяльності та прийняття управлінських рішень;
- підготовка достовірної фінансової й податкової звітності.

Отже, реалізація продукції є складним і багатогранним процесом, який відіграє визначальну роль у забезпеченні безперервної діяльності підприємства. Належна організація бухгалтерського обліку збутових операцій дозволяє отримувати достовірну інформацію про результати продажів, контролювати дебіторську заборгованість, формувати обґрунтовану цінову політику та приймати виважені управлінські рішення.

Саме тому питання теоретичного осмислення сутності реалізації та практичного вдосконалення її обліку зберігають свою актуальність як у науковому, так і в прикладному вимірах.

1.2. Документальне оформлення операцій з обліку та реалізації готової продукції

Будь-яка господарська операція, пов'язана з обліком та реалізацією готової продукції, підлягає обов'язковому документальному оформленню. Це є однією з фундаментальних вимог бухгалтерського обліку, закріплених у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Відповідно до його положень, підставою для відображення господарської операції в обліку може слугувати лише належно оформлений первинний документ, що містить усі обов'язкові реквізити та засвідчує факт здійснення операції. [4]

Первинний документ у сфері реалізації виконує кілька ключових функцій одночасно: він є юридичним підтвердженням факту передачі права власності на продукцію від продавця до покупця, інформаційною основою для відображення операції у бухгалтерському обліку, а також підставою для розрахунків між сторонами та нарахування відповідних податків. Саме тому до складання, перевірки та зберігання первинних документів висувуються особливі вимоги. [21]

Для обліку випуску готових виробів з виробництва бухгалтерія складає відомість випуску готової продукції, зданої на склади підприємства, в натуральному і вартісному вираженні. Дані цієї відомості використовують для контролю за виконанням завдання по обсягу виробництва і для бухгалтерських записів на рахунках синтетичного обліку.

Накопичувальні відомості випуску готової продукції (в натуральному і вартісному вираженні) і накопичувальні відомості відвантаженої продукції заповнюються на підставі первинних документів протягом місяця.

Ціна проставляється на підставі номенклатури-цінника, наявність якого є однією з важливих умов організації обліку готової продукції. В ньому вказується вид кожного виробу, його відмінні ознаки (модель, артикул, марка, фасон тощо), привласнений йому код, сукупний номенклатурний номер, що закріплюється на весь час виробництва і збуту продукції на даному підприємстві, та облікові ціни.

При використанні ЕОМ в бухгалтерському обліку, крім номенклатури-цінника, розробляється комплекс довідників продукції, яка оподатковується і та не оподатковується різними видами податків, довідники середньоквартальної та середньорічної собівартості, платників та вантажоодержувачів. У вигляді довідників формалізуються і способи визначення суми рахунку за продукцію, відвантажену на внутрішній ринок та на експорт. В довідниках зазначається найменування виробу, коди видів товарної продукції, виробу та змінні параметри (ціна, собівартість, ставки податків тощо). Всі ці дані записують на машинний носій інформації та використовують для оперативного управління запасами продукції і для складання відповідної внутрішньої звітності.

В залежності від виду випуск готової продукції з виробництва оформлюється та відображається в обліку по-різному. Якщо продукція має речовий характер (виріб), то це означає, що її потрібно передати на склад. В такому разі оформлюються первинні документи і використовуються бухгалтерські рахунки, наведено на рис. 1.1.

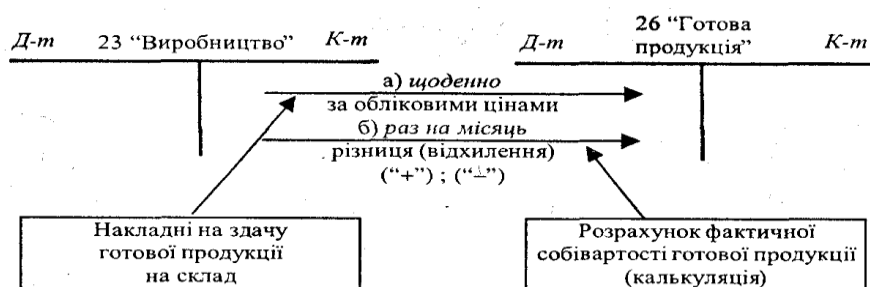

Рис. 1.1. Облік оприбуткування готової продукції, що здається на склад і має кількісні та якісні характеристики [18]

Якщо продукція не має натуральних параметрів – робота (ремонт) або послуга (транспортні послуги), – то в бухгалтерському обліку випуск рівнозначний передачі продукції замовнику, і тому факт випуску відображається в бухгалтерському обліку таким чином, як наведено на рис. 1.2.

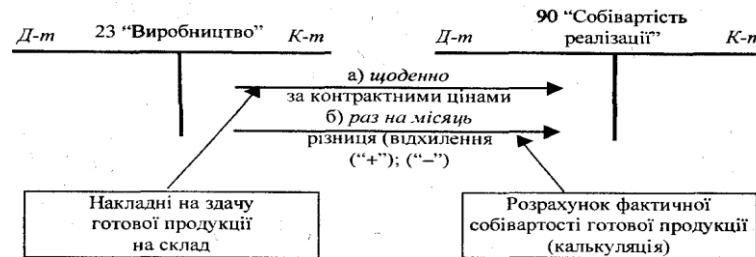

Рис. 1.2. Облік готової продукції, що не здається на склад і не має кількісних та якісних характеристик [18]

Коли продукція є унікальною (пароплав, будівля тощо), то відповідний випуск (передача замовнику) оформлюється документами і відображається записом, наведеним на рис. 1.3.

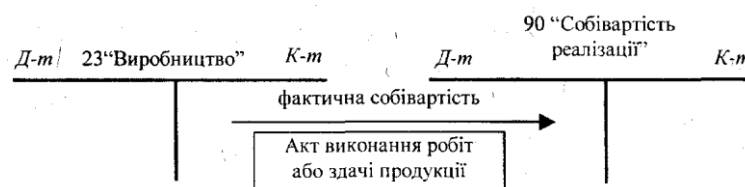

Рис. 1.3. Облік готової продукції, яка не здається на склад [18]

Процес документального оформлення реалізації продукції охоплює кілька послідовних етапів: підготовку до відвантаження, безпосередню передачу товару покупцеві, виставлення розрахункових документів та відображення операції у зведених облікових регістрах. На кожному з цих етапів формується відповідний комплект документів, склад якого залежить від умов договору, форми розрахунків та виду продукції, що реалізується. [3]

Відносини між продавцем і покупцем у процесі реалізації продукції, як правило, регулюються письмовим договором купівлі-продажу або договором постачання. Ці договори укладаються відповідно до вимог Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України і є первинним документом, що визначає умови правовідносин сторін. [3; 25]

У договорі зазначаються найменування та кількість продукції, її вартість, умови та строки поставки, порядок розрахунків, відповідальність сторін за порушення зобов'язань. Хоча договір безпосередньо не є обліковим документом, він є правовою підставою для всіх наступних документальних операцій. [3]

Перед відвантаженням продукції покупцеві підприємство-продавець, як правило, виставляє рахунок-фактуру (або рахунок на оплату). Цей документ містить перелік продукції, що підлягає передачі, її кількість, ціну за одиницю та загальну суму до сплати. Рахунок-фактура є запрошенням до оплати і одночасно підставою для резервування відповідної партії продукції на складі. Незважаючи на те, що сам по собі цей документ не є підставою для відображення доходу в обліку, він відіграє важливу роль в організації документообігу між сторонами угоди. [21]

Основним документом, що підтверджує факт відвантаження готової продукції та передачу її покупцеві, є видаткова накладна. Вона складається матеріально відповідальною особою (комірником або начальником складу) в момент відпуску продукції зі складу і містить такі відомості: найменування та кількість переданих цінностей, їх ціну та загальну вартість, дату складання, підписи осіб, що здали та прийняли продукцію. Видаткова накладна є підставою для списання продукції зі складського обліку в продавця та оприбуткування її в покупця. [21]

У разі, якщо доставка продукції здійснюється власним або найманим автомобільним транспортом, до пакету документів обов'язково включається товарно-транспортна накладна (ТТН). Вона виписується у чотирьох примірниках і супроводжує вантаж під час його переміщення. Перший

примірник залишається у вантажовідправника, другий – передається вантажоодержувачу, третій та четвертий – є підставою для розрахунків з перевізником та подання документів до органів контролю відповідно. Товарно-транспортна накладна засвідчує не лише факт передачі продукції, а й підтверджує реальність господарської операції з точки зору її фізичного переміщення. [21]

Окремої уваги заслуговує податкова накладна, яка є специфічним документом податкового обліку. Відповідно до Податкового кодексу України, платники податку на додану вартість зобов'язані складати податкову накладну на кожну операцію з постачання товарів або послуг, що є об'єктом оподаткування ПДВ. [19]

Податкова накладна складається в електронній формі та реєструється в Єдиному реєстрі податкових накладних. Вона є підставою для формування податкового кредиту у покупця та одночасно підтверджує виникнення податкового зобов'язання у продавця. Дата складання податкової накладної збігається з датою виникнення першої події або відвантаженням продукції, або отриманням оплати від покупця, правило «першої події». [19]

Схему документального оформлення операцій з реалізації продукції наведено в таблиці 1.3.

Для обліку реалізації продукції сільськогосподарськими підприємствами, до яких відносяться і товариства, що займаються агарним виробництвом, застосовуються специфічні форми первинних документів, зокрема: накладна (внутрішньогосподарського призначення) на відпуск продукції зі складу, приймально-розрахунковий документ при здачі продукції заготівельним організаціям, а також ряд інших спеціалізованих форм, що враховують галузеві особливості діяльності підприємства. [19]

У разі, коли продукція відвантажується залізничним або водним транспортом, складаються відповідні транспортні документи – залізнична накладна або коносамент, які підтверджують факт прийняття вантажу до

Таблиця 1.3 – Схема документального оформлення операцій з реалізації продукції

Назва документа	Етап реалізації	Коротка характеристика
Договір купівлі-продажу / постачання	Підготовка	Визначає умови угоди: найменування та кількість продукції, ціну, терміни і порядок поставки, форму розрахунків, відповідальність сторін.
Рахунок-фактура (рахунок на оплату)	Підготовка до відвантаження	Виставляється покупцеві до відвантаження, містить перелік та вартість продукції. Є підставою для резервування партії на складі.
Видаткова накладна	Відвантаження	Основний товаросупровідний документ. Підтверджує факт передачі продукції покупцеві, є підставою для списання зі складу.
Товарно-транспортна накладна (ТТН)	Транспортування	Оформлюється при перевезенні автотранспортом. Підтверджує факт фізичного переміщення вантажу, є підставою для розрахунків з перевізником.
Податкова накладна	Реалізація / оплата	Обов'язковий документ платників ПДВ. Складається в електронній формі, реєструється в ЄРПН. Підставою є «перша подія» - відвантаження або оплата.
Акт здачі-приймання (для робіт/послуг)	Передача результату	Підтверджує факт виконання робіт або надання послуг, підписується обома сторонами.
Платіжне доручення / виписка банку	Розрахунки	Підтверджує факт надходження оплати від покупця на поточний рахунок підприємства.
Акт звірки розрахунків	Контроль	Складається для підтвердження взаємно узгодженого стану розрахунків між підприємством і покупцем.

* складено автором на підставі [11; 12; 16; 23]

перевезення та є підставою для розрахунків між учасниками транспортного процесу. [21]

На підприємствах, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, документальне оформлення реалізації продукції значно ускладнюється.

До стандартного пакету документів у такому разі додаються: інвойс (рахунок-фактура міжнародного зразка), пакувальний лист, сертифікат якості або відповідності, митна декларація, а також, залежно від умов поставки згідно з Інкотермс, страховий поліс та коносамент або авіавантажна накладна. [23]

Після здійснення відвантаження та отримання оплати від покупця бухгалтерія підприємства формує зведені документи, які є підставою для відображення операцій у синтетичному та аналітичному обліку. До таких документів належать: оборотні відомості за рахунками реалізації, звіти про рух готової продукції на складі, а також відомості розрахунків з покупцями та замовниками. [3]

Важливим аспектом документального оформлення реалізації є дотримання вимог щодо обов'язкових реквізитів первинних документів. Відповідно до чинного законодавства, кожен первинний документ має містити: назву документа та дату його складання, найменування підприємства, від імені якого документ складено, зміст та обсяг господарської операції, одиницю виміру, посади осіб, відповідальних за здійснення операції, а також їхні підписи або інші дані, що дають змогу ідентифікувати цих осіб. Відсутність будь-якого з обов'язкових реквізитів може поставити під сумнів юридичну силу документа та його придатність для цілей бухгалтерського обліку. [3]

Особливого значення набуває дотримання принципу своєчасності документування. Первинний документ має складатися безпосередньо під час здійснення операції або одразу після її завершення. Запізнення у складанні документів не лише ускладнює ведення обліку, але й може мати негативні наслідки у разі перевірки контролюючими органами, оскільки несвоєчасно оформлені документи можуть бути кваліфіковані як такі, що не відповідають фактичним обставинам. [21]

На підприємствах з розвиненою системою документообігу розробляється графік руху документів, що регламентує строки складання, перевірки, опрацювання та передачі первинних документів до бухгалтерії. Такий графік дозволяє уникнути затримок у відображенні операцій в обліку, забезпечити рівномірне навантаження на облікових працівників та підвищити загальну ефективність облікового процесу.

Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій суттєво змінив підходи до документального оформлення операцій з реалізації продукції. Широке впровадження електронного документообігу дозволяє скорочувати час на підготовку та передачу документів, зменшувати ймовірність помилок при ручному заповненні, а також забезпечувати надійне зберігання документів в електронному архіві. При цьому електронні первинні документи, підписані кваліфікованим електронним підписом, мають таку ж юридичну силу, як і їхні паперові аналоги, що прямо передбачено чинним законодавством України.

Отже, документальне оформлення операцій з реалізації продукції є невід'ємною складовою організації бухгалтерського обліку на підприємстві. Правильно сформований і своєчасно оброблений пакет первинних документів забезпечує достовірність облікових даних, підтверджує реальність здійснених операцій та є основою для проведення ефективного контролю за розрахунками з покупцями. Від якості документування безпосередньо залежить точність відображення доходів від реалізації у фінансовій звітності підприємства та правомірність визначення податкових зобов'язань.

1.3. Синтетичний та аналітичний облік готової продукції та її реалізації

Для узагальнення інформації про наявність та рух готової продукції підприємства використовується рахунок 26 «Готова продукція».

До готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена та яка пройшла випробування, приймання, укомплектування згідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам та стандартам.

За дебетом рахунку 26 «Готова продукція» відображається надходження готової продукції власного виробництва за фактичною виробничою собівартістю або за нормативною вартістю.

Собівартість реалізованої готової продукції визначається за методами оцінки вибуття запасів. [8]

При списанні готової продукції з рахунку 26 «Готова продукція» сума відхилень фактичної виробничої собівартості від вартості за обліковими цінами, що відноситься до цієї продукції, визначається у відсотку, який обчислюється як відношення відхилень на залишок готової продукції на початок місяця та відхилень по продукції, яка здана на склад протягом місяця, до вартості продукції за обліковими цінами. Сума відхилень фактичної виробничої собівартості готової продукції від її вартості за обліковими цінами, що відноситься до реалізованої продукції, відображається за кредитом рахунку 26 «Готова продукція» і дебетом відповідних рахунків. [8]

Аналітичний облік готової продукції ведеться за видами готової продукції. Крім того, в аналітичному обліку можливе також відображення готової продукції за обліковими цінами. Оцінка продукції за обліковими цінами дає можливість постійного поточного обліку незалежно від калькуляції фактичної собівартості. Такі ціни є основою бухгалтерського обліку готової продукції на складах оперативно-бухгалтерським методом. [8]

Кореспонденцію рахунку 26 «Готова продукція» наведено у табл. 1.4.

Таблиця 1.4 – Кореспонденція рахунку 26 «Готова продукція»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Оприбутковано готову продукцію з виробництва	26	23
2	Передано готову продукцію на реалізацію (списання собівартості)	901	26
3	Виявлено надлишки готової продукції при інвентаризації	26	719
4	Виявлено нестачу готової продукції при інвентаризації	947	26
5	Повернуто продукцію від покупця на склад	26	901
6	Передано готову продукцію як внесок до статутного капіталу іншого підприємства	14	26

* складено автором на підставі [8]

Для обліку й узагальнення інформації про наявність та рух сільськогосподарської продукції використовується рахунок 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». [8]

Продукція сільськогосподарського виробництва поточного року обліковується за плановою собівартістю, яку в кінці звітної періоду доводять до фактичної собівартості. Підприємства, які не обчислюють собівартість продукції, наприклад фермерські господарства, беруть її на облік за поточними (діючими на момент складання звітності) цінами. Різниця між фактичною і плановою собівартістю готової продукції, яка виявляється в кінці року, відноситься пропорційно на рахунок продукції і на інші рахунки, на які ця продукція була списана протягом року.

За дебетом рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» відображається надходження сільськогосподарської продукції, за кредитом – вибуття сільськогосподарської продукції внаслідок продажу, безоплатної передачі тощо. [8]

На цьому рахунку обліковують продукцію, одержану від власних рослинницьких, тваринницьких та промислових підрозділів підприємства, яка призначена для продажу на сторону та для іншого невиробничого споживання (видачі й продажу працівникам, передачі в невиробничу сферу, наприклад, в дитячі садки, їдальні тощо); продукцію, яка призначена для споживання в тваринницьких підрозділах як корми або для виробництва кормів у кормоцехах; продукцію, яка вирощена для годівлі худоби, наприклад зелену масу, корм, плоди тощо, а також побічну продукцію та відходи, одержані при доведенні товарної продукції та насіння до належних кондицій; насіння та посадкового матеріалу, включаючи саджанці, призначені для закладання та ремонту власних насаджень. [8]

Аналітичний облік продукції сільськогосподарського виробництва ведеться за видами продукції. [8]

Для відображення собівартості реалізованої продукції в обліку використовується рахунок 90 «Собівартість реалізації». По дебету цього рахунку відображається фактична виробнича собівартість реалізованої продукції, а по кредиту наприкінці звітної місяця ця сума списується на рахунок 79 «Фінансові результати». [8]

Рахунок 90 «Собівартість реалізації» має субрахунки [8]:

– 901 «Собівартість реалізованої готової продукції»;

– 902 «Собівартість реалізованих товарів»;

– 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» – для відображення витрат, що формують собівартість виконаних робіт або наданих послуг.

На субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції» ведеться облік виробничої собівартості реалізованої готової продукції.

На субрахунку 902 «Собівартість реалізованих товарів» відображається собівартість реалізованих товарів, яка визначається Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси».

На субрахунку 903 «Собівартість реалізованих робіт і послуг» ведеться облік собівартості реалізованих за звітний період робіт і послуг.

На субрахунку 904 «Страхові виплати» підприємства, які є страховиками відповідно до Закону України «Про страхування», узагальнюють інформацію про страхові суми і страхові відшкодування за умовами договору страхування (перестраховання) при настанні страхового випадку. [8]

Кореспонденцію рахунку 90 «Собівартість реалізації» наведено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Кореспонденція рахунку 90 «Собівартість реалізації»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Списано фактичну собівартість реалізованої готової продукції	901	26
2	Списано фактичну собівартість реалізованих товарів	902	28
3	Списано собівартість реалізованих робіт та послуг	903	23
4	Відображено собівартість реалізованих виробничих запасів	943	20
5	Списано собівартість реалізації на фінансові результати	791	901

* складено автором на підставі [8]

Відображення операцій з реалізації продукції у бухгалтерському обліку здійснюється на двох взаємопов'язаних рівнях – синтетичному та аналітичному. Синтетичний облік дає узагальнену інформацію про доходи, витрати та фінансові результати діяльності у вартісному виразі, тоді як

аналітичний облік деталізує ці дані в розрізі окремих покупців, видів продукції, договорів або структурних підрозділів підприємства.

Для синтетичного обліку доходів від реалізації продукції призначений рахунок 70 «Доходи від реалізації». [8]

Рахунок 70 «Доходи від реалізації» має такі субрахунки [8]:

– 701 «Дохід від реалізації готової продукції» – для обліку доходів від продажу продукції, виготовленої підприємством;

– 702 «Дохід від реалізації товарів» – для обліку доходів від продажу товарів, придбаних для перепродажу;

– 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» – для відображення доходів від виконання робіт або надання послуг;

– 704 «Вирахування з доходу» – для обліку наданих покупцям знижок, вартості повернутих товарів, а також нарахованих непрямих податків (ПДВ, акцизний збір), що підлягають вирахуванню з загального доходу

– 705 «Перестраховання» – застосовується страховими організаціями для відображення частки страхових платежів, переданих перестраховикам (для підприємств реального сектора не використовується).

– 706 «Дохід процентний від фінансових послуг» – узагальнює інформацію про процентні доходи;

– 707 «Дохід комісійний від фінансових платіжних послуг» – узагальнює інформацію про комісійні доходи.

За кредитом субрахунків 701-703 відображається збільшення (одержання) доходу, за дебетом – належна сума непрямих податків (акцизного податку, податку на додану вартість та інших, передбачених законодавством); результат операцій перестраховання (у кореспонденції з субрахунком 705 «Перестраховання»); результат зміни резервів незароблених премій (у страхових організаціях); та списання у порядку закриття на рахунок 79 «Фінансові результати».

На субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції» узагальнюється інформація про доходи від реалізації готової продукції.

На субрахунку 702 «Дохід від реалізації товарів» підприємства торгівлі та інші організації узагальнюють інформацію про доходи від реалізації товарів.

На субрахунку 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг» підприємства і організації, що виконують роботи і надають послуги, узагальнюють інформацію про доходи від реалізації робіт і послуг, зокрема, дохід від орендних платежів за оренду об'єктів інвестиційної нерухомості, про результати зміни резервів незароблених премій.

Аналітичний облік доходів від реалізації ведеться за видами (групами) продукції, товарів, робіт, послуг, регіонами збуту та/або іншими напрямками, визначеними підприємством.

На субрахунку 704 «Вирахування з доходу» за дебетом відображаються суми надходжень за договорами комісії, агентськими та іншими аналогічними договорами на користь комітентів, принципалів; сума наданих після дати реалізації знижок покупцям, вартість повернених покупцем продукції та товарів та інші суми, що підлягають вирахуванню з доходу. За кредитом субрахунку 704 відображається списання дебетових оборотів на рахунок 79 «Фінансові результати».

На субрахунку 705 «Перестраховання» підприємства, які є страховиками відповідно до Закону України «Про страхування», узагальнюють інформацію про частки страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) за договорами перестраховання. За дебетом субрахунку 705 відображаються суми часток страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), що належать перестраховикам за договорами перестраховання, за кредитом – частки страхових платежів (страхових внесків, страхових премій), що повертаються перестраховиками у разі дострокового припинення договору перестраховання. Щомісяця сальдо субрахунку 705 списується (закривається) у кореспонденції із субрахунком 703 «Дохід від реалізації робіт і послуг».

На субрахунках 706 «Дохід процентний від фінансових послуг» та 707 «Дохід комісійний від фінансових платіжних послуг» надавачі фінансових платіжних послуг, для яких надання таких послуг є основним видом діяльності, узагальнюють інформацію про процентні та комісійні доходи відповідно. [8]

Типова кореспонденція рахунку 70 «Доходи від реалізації» наведена в табл 1.6.

Таблиця 1.6 – Кореспонденція рахунку 70 «Доходи від реалізації»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Відвантажено готову продукцію покупцеві (дохід з ПДВ)	361	701
2	Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	701	641
3	Отримано передоплату від покупця (аванс)	311	681
4	Відвантажено продукцію в рахунок отриманого авансу	361	701
5	Зараховано аванс у рахунок погашення заборгованості	681	361
6	Надано знижку покупцеві після реалізації	704	361
7	Повернуто раніше реалізовану продукцію	704	361
8	Списано суму непрямих податків (ПДВ)	701	641
9	Списано чистий дохід на фінансові результати	701	791
10	Списано вирахування з доходу на фінансові результати	791	704

* складено автором на підставі [8]

Відповідно до НП(С)БО 15 «Дохід», виручка від реалізації визнається в момент настання першої з подій – або відвантаження продукції покупцеві (переходу до нього основних ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності), або отримання від нього коштів. Розмір доходу визначається виходячи з договірної вартості активів, що отримані або підлягають отриманню, зменшеної на суму непрямих податків. [15]

Чистий дохід від реалізації продукції визначається шляхом вирахування з загального доходу (кредитовий оборот субрахунків 701-703) суми вирахувань з доходу (дебетовий оборот субрахунку 704). Цей показник у кінці звітного місяця списується на рахунок 79 «Фінансові результати» і відображається у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід) у рядку «Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)». [10]

Синтетичний облік розрахунків із покупцями ведеться на рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». По дебету цього рахунку

відображається виникнення заборгованості покупців (тобто право підприємства на отримання коштів), а по кредиту – погашення цієї заборгованості шляхом надходження оплати або зарахування авансів раніше отриманих від покупців. Сальдо рахунку завжди дебетове і показує суму поточної дебіторської заборгованості, тобто кошти, які покупці ще не перерахували підприємству за отриману продукцію. [8]

Рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» має такі субрахунки [8]:

– 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» – для обліку заборгованості покупців-резидентів України;

– 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» – для відображення заборгованості нерезидентів у разі здійснення зовнішньоекономічних операцій;

– 363 «Розрахунки з учасниками ПФГ» – для обліку заборгованості між учасниками промислово-фінансових груп;

– 364 «Розрахунки за виданими авансами» – для обліку авансів, виданих постачальникам у рахунок майбутніх поставок.

За дебетом рахунку 36 відображається продажна вартість реалізованої продукції, товарів, виконаних робіт, наданих послуг (у тому числі на виконання бартерних контрактів), що включає податок на додану вартість, акциз та інші податки, збори (обов'язкові платежі), що підлягають перерахуванню до бюджетів та позабюджетних фондів та включені у вартість реалізації, за кредитом – сума платежів, які надійшли на рахунки підприємства в банківських установах, у касу, та інші види розрахунків. Сальдо рахунку відображає заборгованість покупців та замовників за одержані продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовленій договором.

На субрахунку 364 «Розрахунки за гарантійним забезпеченням» відображаються розрахунки за гарантійним забезпеченням, пов'язаним зі здійсненням операцій з деривативами.

Аналітичний облік розрахунків із покупцями та замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником за кожним пред'явленим до сплати рахунком. [8]

Кореспонденцію рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» наведено у табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Кореспонденція рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Відображено заборгованість покупця при відвантаженні продукції	361	701
2	Отримано оплату від покупця на поточний рахунок	311	361
3	Погашено заборгованість покупця за рахунок авансу	681	361
4	Повернуто продукцію покупцем (сторно доходу)	701	361
5	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву	38	361
6	Списано безнадійну заборгованість на витрати (за відсутності резерву)	944	361
7	Відображено суму відшкодованої раніше списаної заборгованості	361	716

* складено автором на підставі [8]

У господарській практиці використовуються різні форми та строки розрахунків між підприємствами. Розрахунки можуть здійснюватися на умовах попередньої оплати (авансу), оплати за фактом відвантаження або з відстроченням платежу. При попередній оплаті від покупця у підприємства-продавця виникає кредиторська заборгованість (субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними»), яка погашається у момент відвантаження продукції. При відстроченні платежу, навпаки, спочатку відвантажуються продукція та виникає дебіторська заборгованість покупця, яка погашається після надходження оплати.

Субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними» призначений для обліку авансів, отриманих від покупців у рахунок майбутнього

постачання продукції. По кредиту субрахунку відображається надходження авансу від покупця, по дебету – його зарахування у момент відвантаження продукції та виникнення доходу. Сальдо субрахунку кредитове і відображається у складі поточних зобов'язань балансу [8].

Типові бухгалтерські проводки з обліку процесу реалізації готової продукції наведено в табл. 1.8.

Таблиця 1.8 – Типові бухгалтерські проводки з обліку реалізації готової продукції

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Відвантажено готову продукцію покупцеві (з ПДВ)	361	701
2	Нараховано ПДВ з реалізації	701	641
3	Списано фактичну собівартість реалізованої продукції	901	26
4	Отримано оплату від покупця	311	361
5	Отримано аванс (передоплату) від покупця	311	681
6	Нараховано ПДВ з авансу	643	641
7	Відвантажено продукцію в рахунок авансу	361	701
8	Нараховано ПДВ при відвантаженні (закрито рах. 643)	701	643
9	Зараховано аванс у рахунок погашення заборгованості	681	361
10	Нараховано резерв сумнівних боргів	944	38
11	Списано безнадійну заборгованість за рахунок резерву	38	361
12	Відображено списану заборгованість на позабалансовому рахунку	071	-
13	Зараховано до доходу погашену раніше списану заборгованість	361	716
14	Списано чистий дохід від реалізації на фінрезультат	701	791
15	Списано собівартість реалізованої продукції на фінрезультат	791	901

* складено автором на підставі [8; 15; 16]

Аналітичний облік доходів від реалізації та розрахунків з покупцями ведеться в розрізі кожного контрагента, виду продукції, умов поставки та договорів. Такий рівень деталізації дозволяє оперативного контролювати стан розрахунків із кожним покупцем, виявляти прострочену дебіторську заборгованість та вжиття заходів щодо її стягнення, аналізувати структуру збуту за видами продукції та приймати обґрунтовані рішення щодо управління дебіторською заборгованістю.

Особливістю обліку реалізації продукції є необхідність паралельного ведення записів у декількох облікових регістрах. Дані первинних документів

систематизуються у відомостях обліку відвантаження та реалізації продукції, журналах-ордерах (або машинограмах при автоматизованому обліку) та зведених регістрах. Підсумки з цих регістрів переносяться до Головної книги, яка є підсумковим синтетичним регістром і слугує підставою для складання фінансової звітності.

Таким чином, система синтетичного та аналітичного обліку реалізації продукції забезпечує повноту і достовірність відображення збутових операцій, контроль за розрахунками з покупцями та формування інформаційної бази для аналізу фінансових результатів діяльності підприємства.

1.4. Нормативно-правове забезпечення обліку готової продукції та її реалізації

Ведення бухгалтерського обліку операцій з реалізації продукції на підприємствах України здійснюється у суворій відповідності до чинного законодавства. Нормативно-правова база, що регулює ці питання, є досить розгалуженою та охоплює декілька рівнів: законодавчий, стандартизаційний та методичний. Знання та дотримання встановлених правил є обов'язковою умовою достовірності обліку та звітності.

Базовим законодавчим актом у сфері бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами). Цей закон визначає правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні. Зокрема, він встановлює вимоги до первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку, закріплює принципи організації облікового процесу та відповідальність за його ведення. Відповідно до цього закону, всі господарські операції, включаючи реалізацію продукції, підлягають відображенню в обліку на підставі первинних документів, що фіксують факт їх здійснення. [4]

Відносини між продавцем і покупцем у процесі реалізації продукції регулюються нормами Цивільного кодексу України та Господарського кодексу України.

Цивільний кодекс визначає загальні засади договірних відносин, порядок укладання договорів купівлі-продажу, їх форму та істотні умови. [25]

Господарський кодекс деталізує особливості здійснення господарської діяльності та укладання договорів постачання між суб'єктами господарювання. [3]

Центральне місце в системі нормативного регулювання бухгалтерського обліку реалізації займають Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку (НП(С)БО).

Насамперед слід виділити такі стандарти:

1. НП(С)БО 9 «Запаси» – регламентує порядок відображення в обліку та звітності готової продукції (як складової частини запасів), що виготовлена на підприємстві і призначена для подальшої реалізації. Стандарт визначає критерії визнання готової продукції активом, правила формування її первісної вартості (собівартості), методи оцінки при вибутті, а також вимоги щодо розкриття інформації у фінансовій звітності. [13]

2. НП(С)БО 30 «Біологічні активи» – регламентує порядок відображення в обліку та звітності сільськогосподарської продукції (зокрема, зерна, молока, приплоду), одержаної внаслідок збору врожаю або припинення процесів життєдіяльності біологічних активів ТОВ «ДРУЖБА СВК». Стандарт визначає критерії визнання такої продукції активом, правила її первісної оцінки за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, а також порядок відображення доходів чи витрат від первісного визнання у фінансовій звітності. [17]

3. НП(С)БО 16 «Витрати» – встановлює методологічні засади формування інформації про витрати підприємства, зокрема собівартість

реалізованої продукції та витрати на збут, які безпосередньо пов'язані з процесом реалізації. [16]

4. НП(С)БО 15 «Дохід» – визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та встановлює критерії визнання доходу від реалізації продукції. Відповідно до цього стандарту, дохід визнається тоді, коли покупцеві передані основні ризики та вигоди, пов'язані з правом власності на продукцію, підприємство більше не бере участі в управлінні нею, а сума доходу та витрат може бути достовірно оцінена. [15]

5. НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» – регламентує порядок відображення в обліку та звітності дебіторської заборгованості, що виникає у покупців перед підприємством у результаті реалізації продукції. Стандарт визначає критерії визнання дебіторської заборгованості активом, порядок її оцінки та вимоги щодо розкриття інформації у звітності. [14]

6. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – визначає склад і зміст фінансової звітності, у тому числі порядок відображення доходів від реалізації у Звіті про фінансові результати (Звіті про сукупний дохід). [12]

Особливе місце в нормативно-правовому регулюванні займає Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Він встановлює правила оподаткування операцій з реалізації продукції, зокрема порядок нарахування та сплати податку на додану вартість (ПДВ), визначення об'єкта оподаткування та бази оподаткування, строки реєстрації податкових накладних в ЄРПН. Правило «першої події», яке використовується у податковому обліку для визначення моменту виникнення податкових зобов'язань з ПДВ, є одним із ключових принципів, що впливає на документальне оформлення та облік реалізації. [19]

Порядок складання та обігу первинних документів регулюється Положенням про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995

р. № 88. Цей нормативний документ встановлює порядок створення, прийняття, перевірки та обробки первинних документів, вимоги до їхніх реквізитів, а також правила зберігання та знищення облікових документів. [20]

Питання застосування електронних первинних документів регулюються Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV [5] та Законом України «Про електронні довірчі послуги» від 05.10.2017 р. № 2155-VIII. Ці закони визначають правовий статус електронного документа, порядок його підписання кваліфікованим електронним підписом та умови, за яких він прирівнюється до документа на паперовому носії.

Для підприємств агропромислового комплексу, до яких відносяться і сільськогосподарські товариства, важливе значення мають також галузеві нормативні документи. Зокрема, наказом Міністерства аграрної політики України затверджено методичні рекомендації з організації бухгалтерського обліку на підприємствах агропромислового виробництва, а також спеціалізовані форми первинних облікових документів для оформлення операцій з реалізації сільськогосподарської продукції. [11]

Нормативну базу обліку розрахунків між підприємствами доповнюють також нормативні акти Національного банку України, що регулюють безготівкові розрахунки: Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р. № 1591-IX [6] та відповідні нормативно-правові акти НБУ. Вони визначають форми безготівкових розрахунків – платіжні доручення, акредитиви, векселі тощо – та порядок їх застосування у господарських операціях.

Слід також відзначити, що підприємства, які складають фінансову звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), під час обліку реалізації продукції керуються вимогами МСФЗ 15 «Виручка від договорів з клієнтами». Цей стандарт визначає єдину модель визнання виручки на основі принципу передачі контролю над товаром або

послугою від постачальника до покупця та є значно детальнішим за вітчизняні аналоги.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення обліку реалізації продукції в Україні є комплексним і охоплює широке коло законодавчих та нормативних актів різних рівнів. Ефективне застосування цієї нормативної бази дозволяє забезпечити достовірність облікових даних, правильність визначення доходів та виконання податкових зобов'язань, а також формування якісної фінансової звітності.

1.5. Методика проведення аналізу реалізації готової продукції

Аналіз реалізації продукції є важливою складовою економічного аналізу діяльності підприємства. Його мета – оцінити динаміку та структуру збуту, виявити фактори, що впливають на обсяги реалізації, та обґрунтувати управлінські рішення щодо підвищення ефективності збутової діяльності. Методика проведення такого аналізу базується на застосуванні системи показників і прийомів економічного аналізу до даних бухгалтерської та статистичної звітності підприємства [24].

Аналіз реалізації продукції охоплює такі основні напрямки:

- аналіз динаміки та виконання плану реалізації продукції;
- аналіз структури реалізованої продукції за видами та каналами збуту;
- факторний аналіз обсягу реалізації;
- аналіз дебіторської заборгованості та розрахунків з покупцями;
- оцінка ритмічності та рівномірності збуту.

Аналіз динаміки реалізації передбачає порівняння фактичних обсягів продажів за звітний і попередній роки як у натуральному, так і у вартісному виразі. Для цього розраховуються абсолютне відхилення (різниця між фактичним і базовим показниками) та темп зростання (відношення фактичного показника до базового, виражене у відсотках) [24]:

Відхилення абсолютне = Показник звітнього року – Показник попереднього року

Темп зростання (%) = (Показник звітнього року / Показник попереднього року) × 100

Аналіз структури реалізованої продукції здійснюється шляхом визначення питомої ваги кожного виду продукції (або каналу збуту) в загальному обсязі реалізації та оцінки її зміни порівняно з попереднім роком. Структурні зрушення свідчать про зміну асортиментної політики підприємства та купівельних уподобань покупців.

Факторний аналіз обсягу реалізації дозволяє кількісно оцінити вплив окремих факторів на загальну зміну доходу від реалізації. Серед основних факторів виділяють: зміну обсягу виробництва, зміну залишків готової продукції на складі, зміну цін реалізації та зміну структури продукції [14].

Вплив зміни обсягу продажу визначається за формулою:

$$\Delta ВР_{\text{обс}} = (Q_{\text{зв}} - Q_{\text{пр}}) \times Ц_{\text{пр}},$$

де $Q_{\text{зв}}$ і $Q_{\text{пр}}$ – обсяг реалізованої продукції у звітньому і попередньому роках відповідно;

$Ц_{\text{пр}}$ – ціна реалізації у попередньому році.

Вплив зміни цін реалізації:

$$\Delta ВР_{\text{ціна}} = (Ц_{\text{зв}} - Ц_{\text{пр}}) \times Q_{\text{зв}},$$

де $Ц_{\text{зв}}$ – ціна реалізації у звітньому році.

Аналіз дебіторської заборгованості є обов'язковим елементом оцінки ефективності розрахунків з покупцями. Він передбачає оцінку загальної суми

та структури заборгованості, розрахунок коефіцієнтів оборотності та терміну погашення [24]:

$$\text{Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості} = \frac{\text{Чистий дохід від реалізації}}{\text{Середня дебіторська заборгованість}}$$

$$\text{Середній термін погашення (днів)} = 365 / \text{Коефіцієнт оборотності}$$

Зменшення коефіцієнта оборотності та зростання терміну погашення свідчать про погіршення розрахункової дисципліни покупців та зростання ризику виникнення безнадійної заборгованості.

Для оцінки ефективності збутової діяльності також розраховуються показники рентабельності реалізованої продукції [14]:

$$\text{Рентабельність реалізації (\%)} = \frac{\text{Валовий прибуток}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \times 100$$

Інформаційною базою для проведення аналізу реалізації продукції слугують: форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)», форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», дані аналітичного обліку за рахунками 26, 27, 36, 70, 90, первинні документи (накладні, акти), а також дані статистичної звітності підприємства.

Таким чином, методика аналізу реалізації продукції є комплексною і дозволяє отримати всебічну оцінку збутової діяльності підприємства, виявити резерви зростання доходів та обґрунтувати заходи щодо підвищення ефективності реалізаційних операцій.

2. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ДРУЖБА СВК»

2.1. Техніко-економічна характеристика ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Товариство з обмеженою відповідальністю «ДРУЖБА СВК» є сільськогосподарським підприємством, що здійснює свою господарську діяльність у Білгород-Дністровському районі Одеської області. Юридична адреса підприємства: вулиця Троїцька, будинок 159, село Камчик, Білгород-Дністровський район, Одеська область, 68251. Підприємство зареєстровано в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб за ідентифікаційним кодом ЄДРПОУ – 03766139.

Основним видом економічної діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідно до КВЕД є «Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур» (код 01.11). Разом з тим підприємство здійснює диверсифіковану господарську діяльність, що охоплює виробництво та переробку продукції як рослинництва, так і тваринництва [3]. Зокрема, підприємство здійснює такі види діяльності:

- вирощування зернових (пшениця, ячмінь, кукурудза), олійних культур (соняшник, ріпак) та зернобобових;
- розведення великої рогатої худоби молочних порід, виробництво молока та молочних продуктів (масло вершкове, сири, сметана);
- переробка зерна на борошно та висівки, виробництво хліба пшеничного та комбікормів;
- надання послуг вантажного автомобільного транспорту;
- оптова торгівля зерном, насінням та кормами для тварин;
- організація складського господарства та зберігання продукції.

Організаційно-правовою формою підприємства є товариство з обмеженою відповідальністю, яке здійснює свою діяльність відповідно до вимог Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Управління підприємством здійснюється директором Чиклікчи Георгієм Гавриловичем, якому підпорядковуються виробничі підрозділи рослинництва та тваринництва, бухгалтерська служба на чолі з головним бухгалтером Узуною Іриною Дмитрівною, а також відділи матеріально-технічного забезпечення, збуту та транспортний підрозділ. Форма власності підприємства – приватна, система оподаткування – загальна.

Земельний банк підприємства станом на 2024 рік становить 5 849 га сільськогосподарських угідь, з яких під зерновими культурами зайнято 3 119 га (пшениця – 849 га, ячмінь – 253 га, кукурудза – 563 га), під соняшником та іншими технічними культурами – решта площ.

Транспортна база підприємства є розвиненою: загальний пробіг автотранспорту у 2023 році становив 389,2 тис. км, з яких 315,8 тис. км з вантажем. Обсяг перевезених вантажів 84,9 тис. т, вантажообіг 2 078,0 тис. ткм. Підприємство використало 512,1 тис. кВт·год електроенергії, яка повністю спрямовувалась на виробничі потреби. [17]. Середня облікова кількість штатних працівників у 2023 році становила 127 осіб, а у 2024 році становила 124 особи.

Всі господарські операції підприємства фіксуються у бухгалтерському та статистичному обліку відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4], що дозволяє контролювати використання ресурсів, планувати виробництво та формувати достовірну фінансову і статистичну звітність.

Основні фінансово-економічні показники діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2023-2024 роки наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Основні фінансово-економічні показники діяльності підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2023-2024 рр.

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі, т	816,3	996,4	180,1	22,1
2. Обсяг продукції без ПДВ та акцизного збору, тис. грн				
- у діючих оптових цінах	17855,5	21851,4	3995,9	22,4
- у порівнянних оптових цінах	16762,3	21851,4	5089,1	30,4
3. Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн	21873,7	21930,35	56,65	0,26
4. Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн	189207	251006	61799	32,7
5. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	150458	148078	-2380	-1,58
6. Адміністративні витрати, тис. грн	6715	8397	1682	25,05
7. Витрати на збут, тис. грн	7168	9059	1891	26,38
8. Валовий прибуток, тис. грн	38749	102928	64179	в 1,7 р
9. Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн	164341	165534	1193	0,73
10. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції, коп.	87	66	-21	-24,1
11. Фінансовий результат до оподаткування, тис. грн	25130	96914	71784	в 2,9р
в тому числі:				
- від основної операційної діяльності	24866	85472	60606	в 2,4р
- від іншої операційної діяльності	2577	14056	11479	в 4,5р
- від фінансової діяльності	-2091	-2603	-512	24,49
- від іншої діяльності	-222	-11	211	-95,05
12. Податок на прибуток, тис. грн	-	-	-	-
13. Чистий прибуток, тис. грн	25130	96914	71784	в 2,9р
14. Матеріальні витрати, тис. грн	111851	130693	18842	16,85
15. Матеріаловіддача, грн/грн	0,16	0,17	0,01	4,38
16. Матеріаломісткість продукції, грн	6,26	5,98	-0,28	-4,52
17. Середня облікова кількість працівників підприємства, осіб	127	124	-3	-2,4
18. Продуктивність праці одного працівника підприємства, грн/особу	131986,6	176221,0	44234,4	33,51
19. Фонд оплати праці працівників підприємства, тис. грн	19183	24457	5274	27,49
20. Середня річна заробітна плата одного працівника підприємства, грн	151047,24	197233,87	46186,63	30,58
21. Середня річна вартість основних засобів підприємства, тис. грн	135716,5	152315,5	16599	12,23
22. Фондовіддача, грн/грн	0,12	0,14	0,02	16,7
23. Фондорентабельність, %	18,51	63,63	45,11	х
24. Середня річна вартість оборотних активів, тис. грн	232202	285609,5	53407,5	23,0
25. Коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,81	0,88	0,07	8,64

Продовження табл. 2.1

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс.	%
26. Рентабельність продукції, %	20,48	41,01	20,53	х
27. Рентабельність виробництва, %	6,83	22,13	15,3	х
28. Середня річна сума дебіторської заборгованості	7624,5	13298	5673,5	74,41
29. Середня річна сума кредиторської заборгованості	6205	5825,5	-379,5	-6,12
30. Коефіцієнти ліквідності балансу				
- коефіцієнт поточної ліквідності	18,29	69,59	44,3	х
- коефіцієнт швидкої ліквідності	7,92	28,56	20,64	х
- коефіцієнт абсолютної ліквідності	7,17	25,39	18,22	х

* розраховано автором на підставі фінансової та статистичної звітності ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналіз даних табл. 2.1 свідчить про суттєве покращення фінансово-господарської діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» у 2024 році. Чистий дохід від реалізації збільшився на 61 799 тис. грн (32,7%) і досяг 251 006 тис. грн. Обсяг виробленої продукції в натуральному виразі зріс на 180,1 т (22,1%) і склав 996,4 т.

Собівартість реалізованої продукції знизилась на 2 380 тис. грн (-1,58%) незважаючи на зростання обсягів виробництва, що свідчить про підвищення ефективності виробничого процесу. Витрати на 1 гривню реалізованої продукції скоротились на 21 коп. (-24,1%) і склали 66 коп., що є позитивною тенденцією.

Валовий прибуток зріс на 64 179 тис. грн (165,63%) і склав 102 928 тис. грн. Чистий прибуток збільшився у 3,86 рази, з 25 130 тис. грн до 96 914 тис. грн. Рентабельність продукції зросла з 20,48% до 41,01%, а рентабельність виробництва з 6,83% до 22,13%.

Матеріальні витрати зросли на 18 842 тис. грн (16,85%), проте матеріаловіддача збільшилась з 0,16 до 0,17 грн/грн, а матеріаломісткість знизилась з 6,26 до 5,98 грн/грн, що свідчить про більш ефективне використання матеріальних ресурсів.

Чисельність штатних працівників скоротилась на 3 особи, проте продуктивність праці зросла на 534,42 тис. грн/особу (35,87%) і становила 2 024,24 тис. грн/особу. Середня річна заробітна плата одного працівника зросла на 46,18 тис. грн (30,58%) і склала 197,23 тис. грн.

Середня річна вартість основних засобів зросла на 16 598,5 тис. грн (12,23%), фондвіддача з 0,12 до 0,14 грн/грн (16,7%), фондорентабельність з 18,51% до 63,63% (45,12 в.п.), що свідчить про підвищення ефективності використання необоротних активів. Середня річна вартість оборотних активів зросла на 53 407,5 тис. грн (23,0%), коефіцієнт їх оборотності збільшився з 0,81 до 0,88 (8,64%).

Показники ліквідності балансу значно перевищують нормативні значення. Коефіцієнт поточної ліквідності зріс з 18,29 до 20,48, коефіцієнт швидкої ліквідності з 7,92 до 28,56, коефіцієнт абсолютної ліквідності з 7,17 до 25,39. Такі значення свідчать про абсолютну платоспроможність підприємства та наявність достатніх ліквідних ресурсів для погашення всіх поточних зобов'язань.

Загалом, результати фінансово-господарської діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» у 2024 році можна оцінити як відмінні: підприємство демонструє суттєве зростання доходів, нарощення прибутковості та підвищення ефективності використання всіх видів ресурсів.

2.2. Аналіз реалізації готової продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Для аналізу динаміки виробництва продукції складають аналітичну табл. 2.2, використовуючи дані форми №1П-НПП «Звіт про виробництво промислової продукції».

Таблиця 2.2 – Аналіз виробництва продукції в натуральному і вартісному виразі ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення	
			абс.	%
1. Обсяг продукції в натуральному виразі, т	816,3	996,4	180,1	22,1
2. Обсяг продукції без ПДВ та акцизного збору*, тис. грн				
- у діючих оптових цінах	17855,5	21851,4	3995,9	22,4
- у порівнянних оптових цінах	16762,3	21851,4	5089,1	30,4
3. Середня оптова ціна за 1 тону продукції, грн	21873,7	21930,35	56,65	0,26

* розраховано на підставі форми № 1П-НПП ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналіз даних табл. 2.2 свідчить про інтенсивне зростання масштабів діяльності, яке відбулося переважно завдяки збільшенню фізичних обсягів виробництва, а не зміні цінової політики.

Обсяг продукції в натуральному виразі збільшився на 180,1 тонни (або на 22,1%), досягнувши у 2024 році 996,4 тонни.

Обсяг продукції в діючих оптових цінах (без ПДВ та акцизу) зріс на 3 995,9 тис. грн (або на 22,4%). Це відображає фактичне збільшення грошових надходжень на рахунки підприємства.

У порівнянних цінах (що виключають вплив інфляційного фактора) обсяг зріс на 5 089,1 тис. грн (або на 30,4%). Це підтверджує високу реальну ефективність роботи виробничих потужностей.

Середня оптова ціна за 1 тону продукції залишилася практично незмінною. Вона зросла всього на 56,65 грн (або на 0,26%), становивши у 2024 році 21 930,35 грн.

Такий мінімальний приріст ціни означає, що підприємство розвивається за рахунок екстенсивного та інтенсивного нарощування обсягів (кількості), а не за рахунок підвищення вартості для кінцевого споживача. Це свідчить про стабільну ринкову нішу та збереження конкурентоспроможності.

Темп зростання виручки в діючих цінах (22,4%) майже повністю синхронізований із темпом зростання натуральних обсягів (22,1%). Це підтверджує, що головним фактором успіху є саме фізичний збут.

Оскільки потенціал зростання через збільшення обсягів виробництва може бути обмежений потужностями, підприємству варто розглянути можливості для підвищення маржинальності (наприклад, через покращення якості, брендування або вихід на дорожчі ринки збуту), щоб у майбутньому стимулювати ріст середньої оптової ціни.

Загалом діяльність підприємства у 2024 році є успішною та стабільною, із чітко вираженим трендом до розширення присутності на ринку.

Аналіз структури виробленої продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведено в табл 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз структури виробленої продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК»

№	Показники	Кількість виробленої продукції, т		Структура		Відхилення	
		2023 рік	2024 рік	2023 рік	2024 рік	абс	по структурі
1	Молоко та вершки	467,32	622,39	35,35	40,76	155,06	5,41
2	Масло вершкове	5,66	8,51	0,43	0,56	2,85	0,13
3	Сир свіжий неферментований	10,76	9,10	0,81	0,60	-1,66	-0,22
4	Сир твердий	23,40	41,85	1,77	2,74	18,45	0,97
5	Сметана	23,73	31,71	1,80	2,08	7,98	0,28
6	Хліб пшеничний	158,21	151,43	11,97	9,92	-6,79	-2,05
7	Корми готові для годівлі	447,13	469,60	33,82	30,75	22,47	-3,07
8	Борошно пшеничне чи пшенично-житне	127,19	131,43	9,62	8,61	4,24	-1,01
9	Висівки, відходи та ін залишки	58,70	61,13	4,44	4,00	2,43	-0,44
Всього виробленої продукції		1322,11	1527,13	100,00	100,00	205,02	0

* розраховано на підставі форми № 1П-НПП ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналіз даних табл. 2.3 свідчить про суттєве розширення масштабів виробництва. Загальний обсяг виробленої продукції зріс на 205,00 тонн, досягнувши у 2024 році 1 527,13 тонн. Основне зростання забезпечено за рахунок молочного сегмента.

Молоко та вершки: виробництво збільшилося на 155,06 тонн. Через це частка молока в загальній структурі зросла на 5,41% і досягла 40,76%. Наразі це основний продукт підприємства.

Сир твердий та сметана: показники продемонстрували впевнене зростання. Виробництво твердого сиру зросло майже вдвічі (або на 18,45 т), збільшивши його частку в портфелі на 0,97%. Обсяги сметани зросли на 7,98 тонн.

Масло вершкове: попри малу частку в загальному обсязі (0,56%), виробництво масла зросло на 2,85 тонни (майже на 50%).

Хліб пшеничний: обсяги виробництва скоротилися на 6,79 тонн. Його питома вага в структурі впала на 2,05% (до 9,92%).

Сир свіжий неферментований: єдиний молочний продукт, який показав падіння – виробництво знизилося на 1,66 тонни, а частка зменшилася до 0,60%.

Корми, борошно та висівки (борошномельно-круп'яний сектор): фізичні обсяги випуску кормів (22,47 т) та борошна (4,24 т) фактично зросли. Проте через стрімке збільшення виробництва молока їхні частки в загальній структурі зменшилися (корми втратили 3,07%, борошно – 1,01%).

Підприємство чітко трансформується в бік молочного виробництва та його переробки. Сумарна частка молочної групи (позиції 1-5) у 2024 році перевищила 46,7% від усього обсягу продукції.

Зростання обсягів виробництва високомаржинальних продуктів (твердий сир, масло, сметана) є позитивним сигналом, оскільки вони приносять більшу додану вартість порівняно із сировиною.

Варто звернути увагу на хлібопекарський напрям. Зниження обсягів виробництва хліба на тлі загального зростання підприємства може свідчити про посилення конкуренції на ринку або внутрішні технологічні обмеження.

Аналіз реалізації продукції є ключовим напрямком дослідження збутової діяльності підприємства. Його завданням є оцінити динаміку та структуру доходів від продажу, виявити найбільш вагомі групи продукції у формуванні виручки, а також встановити фактори, що вплинули на зміну обсягів реалізації. Інформаційною базою слугують форма № 2 «Звіт про фінансові результати», форма № 21-заг «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства» та форма № 1П-НПП «Звіт про виробництво та реалізацію промислової продукції» [19; 20].

Детальний аналіз реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» за видами наведено у табл. 2.4.

Аналіз даних табл. 2.4 свідчить про загальне зростання виручки на 49 700,9 тис. грн (або на 27,4%), попри незначне скорочення натуральних обсягів реалізації. Зростання доходів забезпечено переважно за рахунок зернових культур та ріпаку.

Зернові та зернобобові культури: виручка зросла на 66 661,0 тис. грн (або на 79,3%). Найкращу динаміку показали пшениця (ріст у 2,4 раза або на 41 833,4 тис. грн) та горох (ріст у 2,5 раза або на 22 271,9 тис. грн).

Насіння ріпаку: реалізація збільшилася на 28 610,6 тис. грн (або на 67,1%), що частково компенсувало втрати в інших сегментах рослинництва.

Галузь тваринництво показала стабільність. Виручка від ВРХ зросла на 183,8 тис. грн (або на 3,5%), а також з'явився новий напрям – реалізація коней на суму 58,5 тис. грн.

У 2024 році підприємство повністю зупинило реалізацію соняшнику, через що втратило 43 179,3 тис. грн (падіння на 100%). Це головний негативний чинник року.

Таблиця 2.4 – Аналіз реалізації сільськогосподарської продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» у натуральному та вартісному виразі за 2023-2024 рр.

№	Вид продукції	К-ть реалізов. продукції 2023 рік, ц	Виручка 2023, тис. грн	К-ть реалізов. продукції 2024 рік, ц	Виручка 2024, тис. грн	Відхилення виручки	
						абс.	%
1	Зернові та зернобобові, всього, у т.ч.	163 034	84 030,1	189 080	150 691,2	66 661,00	179,3
1.1	пшениця	68 205	29 980,3	95 277	71 813,7	41 833,40	239,5
1.2	ячмінь	63 075	32 097,8	57 621	37 654	5 556,20	117,3
1.3	кукурудза на зерно	11 546	7 719,4	8 122	4 718,9	-3 000,50	61,1
1.4	горох	20 208	14 232,6	28 060	36 504,5	22 271,90	256,5
2	Олійні культури, всього, у т.ч.	64374,0	85812,7	38310,0	71244,0	-14 568,70	83,0
2.1	соняшник	33 524	43 179,3	-	-	-43 179,30	-100
2.2	ріпак	30 850	42 633,4	38 310	71 244	28 610,60	167,1
3	Тварини сільськогосподарські живі	1197,0	5224,9	1181,0	5467,2	242,30	104,6
3.1	ВРХ жива маса	1 197	5 224,9	1 164	5 408,7	183,80	103,5
3.2	Коні	-	-	17	58,5	58,50	100
4	Молоко від сільськогосподарських тварин	6 100	5 993,7	3 097	3 360	-2 633,70	56,1
Всього		234705,0	181061,4	231668,0	230762,3	49700,9	127,4

* розраховано на підставі форми № 21-заг ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Виручка від продажу молока скоротилася майже вдвічі – на 2 633,7 тис. грн (або на 43,9%) через різке зменшення обсягів здачі продукції (з 6 100 до 3 097 ц).

Кукурудза на зерно: доходи знизилися на 3 000,5 тис. грн (або на 38,9%) на фоні падіння фізичних обсягів продажу.

Отже, підприємство успішно переорієнтувалося на вирощування пшениці, гороху та ріпаку, що дозволило перекрити втрати від відмови від соняшнику.

Зростання виручки випереджало зміну фізичних обсягів (наприклад, по ячменю обсяг впав, а виручка зросла на 17,3%), що вказує на покращення ринкової кон'юнктури або підвищення якості продукції.

Необхідно звернути увагу на кризу у молочному секторі та оптимізувати площі під кукурудзу через зниження її рентабельності.

Детальний аналіз реалізації переробленої продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» за видами наведено у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Аналіз реалізації переробленої продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» у натуральному та вартісному виразі за 2023-2024 рр.

№	Вид продукції	К-ть реалізов. продукції 2023 рік, кг	Виручка 2023, тис. грн	К-ть реалізов. продукції 2024 рік, кг	Виручка 2024, тис. грн	Відхилення виручки	
						абс.	%
1	Молоко та вершки	61619	861,0	66693	988	127	14,75
2	Масло вершкове	5228	1427,0	8643,1	2179	752	52,70
3	Сир свіжий неферментований	10258,5	403,5	8958	427	23,5	5,82
4	Сир твердий	23139,4	1451,5	41558,5	2909	1457,5	100,41
5	Сметана	9959,3	1113,0	10922	1260	147	13,21
6	Хліб пшеничний	15871	388,0	69019	1010	622	160,31
7	Борошно пшеничне чи пшенично-житне	5665	61,0	18620	177	116	190,16
Всього		131740,2	5705	224413,6	8950	3245	56,88

* розраховано на підставі форми № 1П-НПП ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналіз результатів реалізації продукції за 2023-2024 роки (табл 2.5) свідчить про стрімке зростання масштабів діяльності підприємства.

Загальна виручка збільшилася на 3 245,00 тис. грн (або на 56,88%), досягнувши 8 950 тис. грн. Основне фінансове зростання відбулося завдяки сегменту твердих сирів та значному розширенню хлібопекарського напрямку.

Сир твердий (лідер за абсолютним приростом): виручка подвоїлася, зрісши на 1 457,50 тис. грн (+100,41%). Це стало можливим завдяки збільшенню фізичних обсягів реалізації майже у два рази (з 23,1 тис. кг до 41,5 тис. кг).

Масло вершкове (найвища динаміка в молочному сегменті): дохід від реалізації зріс на 752,00 тис. грн (або на 52,70%), що пов'язано зі збільшенням обсягів продажу з 5,2 тис. кг до 8,6 тис. кг.

Хлібопекарський напрям та борошно: продажі пшеничного хліба показали рекордний темп росту – виручка зросла на 160,31% (або на 622,00 тис. грн) на фоні збільшення збуту в 4,3 раза. Реалізація борошна також зросла майже втричі, додавши 116,00 тис. грн (або на 190,16%) до загального бюджету.

Молоко, вершки та сметана демонструють стабільне помірне зростання. Виручка від молока та вершків збільшилася на 127,00 тис. грн (або на 14,75%), а від сметани – на 147,00 тис. грн (або на 13,21%). Фізичні обсяги продажів цих позицій також пропорційно зросли.

Сир свіжий неферментований показав найслабшу динаміку. Попри падіння обсягів продажу в кілограмах (з 10,2 тис. кг до 8,9 тис. кг), виручка символічно зросла на 23,50 тис. грн (або на 5,82%), що свідчить про підвищення відпускної ціни на цей продукт.

Підприємство суттєво зменшило залежність від суто молочної сировини завдяки розвитку переробки. Хліб та борошно сумарно згенерували понад 13% усього доходу у 2024 році.

Твердий сир та вершкове масло залишаються головними фінансовими опорами підприємства (разом вони формують понад 56% усієї виручки 2024 року). Нарощування їхнього виробництва є економічно виправданим.

Варто проаналізувати причини падіння попиту на свіжий сир у натуральному вираженні (-12,6%) та оптимізувати маркетингову стратегію для відновлення позицій у цьому сегменті.

Загалом підприємство демонструє високу ринкову адаптивність, нарощуючи як фізичні обсяги виробництва, так і фінансову ефективність продажів.

Структуру реалізованої продукції за основними напрямками діяльності наведено у табл. 2.6.

Таблиця 2.6 – Структура реалізації продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2023-2024 рр.

Вид продукції	Виручка 2023 рік, тис. грн	Питома вага 2023, %	Виручка 2024 рік, тис. грн	Питома вага 2024, %	Відхилення		
					абс	%	питомої ваги
Продукція рослинництва (зернові, олійні)	170 924	90,34	230 894	91,99	59 970	35,1	1,65
Продукція тваринництва та переробки (молоко, масло, сир тощо)	5 994	3,17	7 763	3,09	1 769	29,5	-0,08
Інша продукція (ВРХ, борошно, хліб та ін.)	5 225	2,76	6 596	2,63	1 371	26,2	-0,13
Разом (чистий дохід від реалізації)	189 207	100,00	251 006	100,00	61 799	32,7	–

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Дані табл. 2.6 відображають структуру реалізації продукції підприємства. Основу збуту формує продукція рослинництва: її частка у чистому доході зросла з 90,34% у 2023 році до 91,99% у 2024 році (1,65 в.п.), а виручка збільшилася на 59 970 тис. грн (35,1%).

Частка продукції тваринництва та переробки незначно знизилася з 3,17% до 3,09%, проте в абсолютному вимірі надходження зросли на 1 769 тис. грн (29,5%) завдяки запуску власної переробки молока (масло, сири, сметана). Частка іншої продукції (ВРХ, борошно, хліб) становила 2,63%.

Отже, попри диверсифікацію переробки, основу доходу підприємства, як і раніше, формує продукція рослинництва.

Для кількісної оцінки впливу чинників на зміну виручки від реалізації проведемо факторний аналіз відповідно до методики, викладеної у підрозділі 1.5 [19; 20].

Загальна зміна виручки від реалізації продукції:

$$\Delta ВР = ВР_{2024} - ВР_{2023} = 251\,006 - 189\,207 = 61\,799 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни фізичного обсягу реалізації продукції (за цінами 2023 р.):

$$\Delta BP_{\text{обс}} = BP_{2023} \times (I_n - 1) = 189\,207 \times (23\,173 / 22\,817 - 1) = 2\,952 \text{ тис. грн.}$$

Вплив зміни цін реалізації:

$$\Delta BP_{\text{ціна}} = \Delta BP - \Delta BP_{\text{обс}} = 61\,799 - 2\,952 = 58\,847 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, підвищення цін реалізації забезпечило близько 95,2% загального приросту виручки, а зростання фізичних обсягів збуту лише 4,8%. Це свідчить про те, що основним чинником зростання доходів у 2024 році стало підвищення цін реалізації продукції.

Аналіз динаміки реалізації та рентабельності продажів наведено у табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка реалізації продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» за 2023-2024 рр.

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення абс.	Відхилення %
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	189 207	251 006	61 799	32,7
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн	150 458	148 078	-2 380	-1,58
Валовий прибуток, тис. грн	38 749	102 928	64 179	165,6
Рентабельність реалізації, %	20,48	41,01	20,53	x
Витрати на 1 грн реалізованої продукції, коп.	87	66	-21	-24,1
Обсяг реалізованої продукції (зернові й олійні), т	22 817	23 173	356	1,6
Середня ціна реалізації 1 т продукції, грн	8 292	10 832	2 540	30,6

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності ТОВ «ДРУЖБА СВК»

За даними табл. 2.7, прибутковість збутової діяльності у 2024 році суттєво зросла. Рентабельність реалізації підвищилася з 20,48% до 41,01% (20,53 в.п.), а витрати на 1 гривню реалізованої продукції скоротилися на 21 коп. (-24,1%) і склали 66 коп. Обсяг реалізованої продукції рослинництва зріс незначно лише на 356 ц (1,6%), натомість середня ціна реалізації 1 т підвищилася з 8 292 до 10

832 грн (30,6%). Це означає, що приріст виручки у 2024 році забезпечено передусім підвищенням цін реалізації, а не нарощенням фізичних обсягів збуту.

Ефективність розрахунків з покупцями характеризують показники аналізу дебіторської заборгованості (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Аналіз дебіторської заборгованості ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Показники	2023 рік	2024 рік	Відхилення абс.	Відхилення %
1. Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн	189 207	251 006	61 799	32,7
2. Дебіторська заборгованість за продукцію на початок року, тис. грн	8 515	3 558	-4 957	-58,2
3. Дебіторська заборгованість за продукцію на кінець року, тис. грн	3 558	4 213	655	18,4
4. Середня дебіторська заборгованість, тис. грн	6 036,5	3 885,5	-2 151,0	-35,6
5. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, разів (ряд. 1 / ряд. 4)	31,35	64,60	33,25	106,1
6. Середній термін погашення дебіторської заборгованості, днів (365 / ряд. 5)	11,64	5,65	-5,99	-51,5
7. Питома вага дебіторської заборгованості у виручці, %	1,88	1,55	-0,33	–

* розраховано на підставі фінансової та статистичної звітності ТОВ «ДРУЖБА СВК»

За даними табл. 2.8, управління дебіторською заборгованістю у 2024 році суттєво покращилось. Середня дебіторська заборгованість скоротилась на 2 151,0 тис. грн (-35,6%), коефіцієнт оборотності зріс з 31,35 до 64,60 оборотів (106,1%), а середній термін погашення скоротився з 11,64 до 5,65 дня (-51,5%). Питома вага дебіторської заборгованості у виручці є незначною і зменшилась з 1,88% до 1,55%, що свідчить про ефективний контроль за розрахунками та мінімальний ризик виникнення безнадійних боргів.

Таким чином, аналіз реалізації готової продукції ТОВ «ДРУЖБА СВК» засвідчує позитивну динаміку збутової діяльності: чистий дохід від реалізації зріс на 61 799 тис. грн (32,7%), рентабельність реалізації підвищилася з 20,48% до 41,01%, а управління дебіторською заборгованістю помітно покращилося.

Зростання доходів забезпечено переважно підвищенням цін реалізації за майже незмінних фізичних обсягів збуту. Водночас підприємство розширило власну переробку молочної сировини та відновило реалізацію продукції тваринництва, що свідчить про поступову диверсифікацію виробництва та збуту задля підвищення доданої вартості продукції.

3. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ У ТОВ «ДРУЖБА СВК»

3.1. Організація бухгалтерського обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Бухгалтерський облік у ТОВ «ДРУЖБА СВК» організовано та ведеться відповідно до вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [4], Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, Податкового кодексу України [19] та інших нормативно – правових актів. Метою облікового процесу є своєчасне та достовірне відображення всіх господарських операцій і формування повноцінної інформаційної бази для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

На підприємстві ведеться оперативний, статистичний і бухгалтерський облік, кожен з яких виконує свою специфічну функцію.

Оперативний облік використовується для щоденного контролю виробничих процесів, руху матеріалів і готової продукції та виконання робіт.

Статистичний облік проводиться з метою узагальнення даних про діяльність підприємства та складання державної статистичної звітності [4].

Бухгалтерський облік забезпечує повне і системне відображення всіх господарських операцій, облік активів, зобов'язань, доходів і витрат та формує основу для складання фінансової звітності [4].

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку несе директор підприємства Чиклікчи Г.Г. Безпосереднє ведення обліку та складання фінансової, податкової і статистичної звітності покладено на головного бухгалтера Узунову І.Д.

Бухгалтерський облік ведеться централізовано єдиним обліковим апаратом підприємства, що забезпечує уніфіковану методологію відображення господарських операцій та ефективний внутрішній контроль. Підприємство має

приватну форму власності, є товариство з обмеженою відповідальністю та працює на загальній системі оподаткування.

Облік витрат здійснюється з використанням рахунків класу 9 «Витрати діяльності» та з застосування рахунків класу 8 «Витрати за елементами» [16]. Фінансова звітність складається відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [12] та включає:

- Баланс (Звіт про фінансовий стан) – форма № 1;
- Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід) – форма № 2;
- Звіт про рух грошових коштів – форма № 3;
- Звіт про власний капітал – форма № 4;
- Примітки до річної фінансової звітності – форма № 5.

Склад та розподіл обов'язків між працівниками бухгалтерської служби ТОВ «ДРУЖБА СВК» наведено у табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Склад та розподіл обов'язків бухгалтерської служби ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Посада	Основні службові обов'язки	Облікові ділянки
Головний бухгалтер	Загальне керівництво обліком та звітністю; підписання фінансової, податкової і статистичної звітності; організація документообігу; контроль за дотриманням облікової політики.	Загальний контроль; фінансова та податкова звітність
Бухгалтер з реалізації	Облік реалізації та розрахунків з покупцями; формування і реєстрація податкових накладних в ЄРПН; звірка взаєморозрахунків з контрагентами.	Рах. 36, 70, 641
Бухгалтер з виробництва	Облік витрат виробництва; калькулювання собівартості продукції; облік готової продукції та виробничих запасів.	Рах. 20, 22, 23, 26, 90, 91
Бухгалтер з оплати праці	Нарахування заробітної плати та ЄСВ; ведення табелів обліку робочого часу; формування звітності з праці.	Рах. 65, 66
Бухгалтер-касір	Ведення касових операцій; оформлення платіжних доручень; облік грошових коштів; звірка банківських виписок.	Рах. 30, 31

* складено на підставі внутрішніх документів ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Для чіткої організації і планування роботи, а також раціонального розподілу праці на підприємстві розробляються посадові інструкції на кожную посаду, передбачену штатним розкладом.

Посадова інструкція головного бухгалтера складена на підприємстві ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідно до вимог чинного законодавства України.

Бухгалтерський облік ведеться в автоматизованій формі з використанням програмного забезпечення BAS Бухгалтерія АПК для формування та подання фінансової, податкової і статистичної звітності [27]. Застосування автоматизованого обліку скорочує трудомісткість облікового процесу, мінімізує ймовірність арифметичних помилок та забезпечує оперативний доступ до облікових даних і їх надійне зберігання в електронному архіві.

Облік ведеться на підставі первинних документів, серед яких: накладні та акти приймання, передачі матеріалів, рахунки-фактури та договори з постачальниками, платіжні доручення, касові документи, акти виконаних робіт [9]. Документи перевіряються, узагальнюються та відображаються у журналах, облікових регістрах та програмі BAS Бухгалтерія АПК.

Працівники відділу бухгалтерії також застосовують для обробки інформації наступні програми: MS Word, MS Excel. У програмі MS Word в основному створюється і редагуються текстові документи та звіти. В цьому форматі працівники відділу отримують інформацію від інших підрозділів, керівництва та державних служб. У програмі MS Excel складаються різноманітні таблиці для подальших обчислень, дозволяє вирішувати завдання і тому є поширеною програмою в усіх підрозділах підприємства ТОВ «ДРУЖБА СВК».

Отже, відділ бухгалтерії працює злагоджено завдяки новим автоматизованим технологіям, програмним забезпеченням та кваліфікованими працівниками відділу. Більша частина завдань, покладених на відділ бухгалтерії

вирішується на більш якісному рівні та з використанням меншого часу завдяки комп'ютерним технологіям та інтегрованих на ньому програм.

Облікова політика підприємства затверджена наказом керівника і є незмінною протягом звітного року. Основні елементи облікової політики ТОВ «ДРУЖБА СВК» систематизовано у табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Основні елементи облікової політики ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Елемент облікової політики	Прийнятий підхід у ТОВ «ДРУЖБА СВК»
Форма бухгалтерського обліку	Автоматизована
Методи оцінки основних засобів та матеріальних цінностей	Первісна вартість; при вибутті запасів -метод середньозваженої вартості
Порядок нарахування амортизації ОЗ	Прямолінійний метод
Метод нарахування амортизації МНМА	100 % у першому місяці використання
Критерій визнання доходу від реалізації	Правило «першої події» (НП(С)БО 15 «Дохід»)
Порядок проведення інвентаризації	Щорічно перед складанням річної звітності (не раніше 1 жовтня)
Документообіг і реєстрація господарських операцій	На підставі первинних документів згідно з графіком документообігу
Резерв сумнівних боргів	Метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості
Порогове значення суттєвості	5 % від підсумку відповідної статті балансу

* складено на підставі наказу про облікову політику ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Документування господарських операцій здійснюється відповідно до вимог Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку [9]. Первинні документи складаються в момент здійснення господарської операції або відразу після її завершення та передаються до бухгалтерії згідно із затвердженим графіком документообігу. Документи зберігаються в архіві підприємства протягом строків, встановлених законодавством.

Перед складанням річної фінансової звітності на підприємстві проводиться обов'язкова інвентаризація активів та зобов'язань [4].

У 2024 році проведено планову інвентаризацію необоротних активів загальною первісною вартістю 170 757 тис. грн. За результатами інвентаризації складено відповідні акти, нестач та надлишків не виявлено, що свідчить про

належну організацію зберігання та контролю за збереженням майна підприємства.

Таким чином, організація бухгалтерського обліку у ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідає вимогам чинного законодавства [4], забезпечує своєчасне і достовірне відображення всіх господарських операцій та формує надійну інформаційну базу для управлінських рішень і зовнішніх користувачів звітності.

3.2. Особливості фінансового обліку готової продукції та її реалізації у ТОВ «ДРУЖБА СВК»

ТОВ «ДРУЖБА СВК» здійснює виробництво продукції рослинництва, тваринництва та продукції власної переробки. Зокрема, відповідно до статистичної звітності підприємством виробляються та реалізуються зернові культури (пшениця, ячмінь, кукурудза, горох), олійні культури (соняшник, ріпак), продукція тваринництва, а також продукти переробки молока та зерна, серед яких масло вершкове, сир твердий, сир свіжий неферментований, сметана, борошно пшеничне та хліб пшеничний.

Випущена з виробництва готова продукція здається на склад ТОВ «ДРУЖБА СВК» за накладними. В бухгалтерії на підставі накладних ведеться накопичувальна відомість випуску готової продукції, у якій випущена продукція групується за видами і сортами (номенклатурними номерами) і відображається за двома оцінками – за обліковою вартістю (плановою собівартістю або за відпускними цінами без ПДВ) і фактичною собівартістю. Дані відомості випуску готової продукції є підставою для її оприбуткування.

Синтетичний облік наявності і руху готової продукції за фактичною собівартістю ведеться на активному рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва».

Оприбуткування випущеної з виробництва продукції відображається по дебету рахунка 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» і кредиту рахунка 23 «Виробництво».

Особливістю обліку продукції сільського господарства є те, що до того моменту, поки зерно не буде вирощено і зібрано, воно вважається частиною біологічного активу й обліковується на рахунку 21 «Поточні біологічні активи». Із частини біоактиву зерно перетворюється на окремий актив за умови, що підприємство може отримати у майбутньому економічну вигоду від його використання і вартість зерна може бути достовірно визначена. [17]

На початок збирання врожаю поточні біологічні активи рослинництва списують з кредиту рахунку 21 «Поточні біологічні активи» в дебет субрахунку 231 «Рослинництво» рахунка 23 «Виробництво». Далі, після того як зерно буде зібрано, його обліковують на рахунку 27 «Продукція сільського господарства». На цей рахунок зерно прибуткується як окремий актив у кореспонденції з субрахунком 231 «Рослинництво».

У ТОВ «ДРУЖБА СВК» згідно з робочим планом рахунків для обліку сільськогосподарської продукції використовуються аналітичні рахунки до синтетичного рахунку 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва», зокрема:

- 27.1 «Продукція сільськогосподарського виробництва (склад)»;
- 27.2 «Продукція сільськогосподарського виробництва (філіал)»;
- 27.3 «Продукція сільськогосподарського виробництва (у дорозі)».

Облік наявності та руху готової переробленої продукції на підприємстві ведеться на рахунку 26 «Готова продукція» відповідно до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку. За дебетом рахунку відображається надходження готової продукції з виробництва, а за кредитом – її вибуття внаслідок реалізації, внутрішнього використання або інших операцій.

Аналітичний облік готової продукції здійснюється за її видами, місцями зберігання та матеріально відповідальними особами, що забезпечує контроль за наявністю та збереженням виробленої продукції.

Облік реалізації продукції є однією з найважливіших ділянок бухгалтерського обліку ТОВ «ДРУЖБА СВК», що зумовлено широкою номенклатурою продукції та значними обсягами збуту 251 006 тис. грн у 2024 році. Ця ділянка обліку безпосередньо пов'язана з формуванням доходів підприємства та визначенням його фінансового результату.

Документальне оформлення операцій з надходження та руху готової продукції здійснюється на підставі первинних документів, які підтверджують передачу продукції з виробництва на склад та її подальше відвантаження покупцям.

Для обліку готової продукції на ТОВ «ДРУЖБА СВК» використовуються накладні внутрішньогосподарського призначення, видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти приймання продукції, а також складські документи, що забезпечують своєчасне відображення господарських операцій у системі бухгалтерського обліку.

Наявність належним чином оформлених первинних документів сприяє здійсненню контролю за рухом готової продукції та формуванню достовірної інформації про її залишки й обсяги реалізації.

Реалізація продукції на підприємстві здійснюється за такими основними напрямками:

– реалізація продукції рослинництва (пшениця 95 277 т, ячмінь 8 122 т, кукурудза 57 621 т, гороху 28 060 т) -переважно трейдерам та переробним підприємствам;

– реалізація молочної продукції (молоко 66 693 кг, масло вершкове 8 643,1 кг, сир твердий 41 558,5 кг, сметана 10 992,3 кг) – переробним підприємствам та торговельним мережам;

– реалізація борошна пшеничного (18 620 кг), хліба пшеничного (69 019 кг) населенню та підприємствам регіону.

Документальне оформлення операцій з реалізації продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК» здійснюється з дотриманням вимог чинного законодавства та галузевих особливостей агропромислового виробництва [9; 17]. Систему первинних документів наведено у табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Документальне оформлення операцій з реалізації продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Назва документа	Відповідальний за оформлення	Особливості застосування у ТОВ «ДРУЖБА СВК»
Договір купівлі-продажу / постачання	Директор, головний бухгалтер	Укладається з кожним покупцем; визначає асортимент, ціну, умови поставки та розрахунків. Для зернових - переважно з трейдерами та переробними підприємствами [5; 12].
Видаткова накладна	Комірник / завідувач складом	Складається у 2 примірниках в момент відпуску зернових, молочної та переробленої продукції зі складу. Є підставою для списання продукції зі складу [9].
Товарно-транспортна накладна (ТТН)	Водій / диспетчер	Оформлюється при кожному відвантаженні власним автотранспортом (пробіг 389,2 тис. км у 2023 р.) [10].
Рахунок-фактура	Бухгалтер з реалізації	Виставляється покупцям до відвантаження або одночасно з ним як підстава для здійснення оплати [9].
Акт приймання молока	Зоотехнік / приймальник	Специфічний документ при здачі молока (622 385 кг у 2024 р.) переробним підприємствам; містить дані про жирність та кислотність [17].
Податкова накладна	Бухгалтер з реалізації	Складається в електронній формі, реєструється в ЄРПН. Підстава - перша подія (відвантаження або аванс) [11].
Платіжне доручення / банківська виписка	Бухгалтер-касир	Підтверджує факт надходження коштів від покупців на поточний рахунок підприємства [9].
Акт звірки взаєморозрахунків	Бухгалтер з реалізації	Складається щоквартально або на вимогу покупця для підтвердження стану розрахунків [7].

* складено на підставі внутрішніх документів ТОВ «ДРУЖБА СВК»

При реалізації зернових культур підприємство переважно працює на умовах EXW (франко-склад продавця), коли покупець самостійно організовує

вивіз продукції з місця зберігання [5]. Момент складання видаткової накладної збігається з моментом переходу права власності та визнання доходу в обліку. Більшість розрахунків за зернові здійснюється на умовах авансової оплати: покупець перераховує аванс на рахунок підприємства, після чого здійснюється відвантаження продукції.

При реалізації молока та молочних продуктів переробним підприємствам розрахунки здійснюються після фактичного приймання і аналізу молока на якість [17]. У цьому разі у момент здачі молока виникає дебіторська заборгованість покупця, яка погашається після надходження коштів від переробника.

Синтетичний облік доходів від реалізації продукції ведеться на субрахунку 701 «Дохід від реалізації готової продукції» [8]. Оскільки ТОВ «ДРУЖБА СВК» є платником ПДВ, на суму реалізованої продукції нараховується ПДВ. Чистий дохід від реалізації, що накопичився за звітний місяць, наприкінці місяця списується на фінансові результати [11]. У 2024 році загальна сума чистого доходу від реалізації склала 251 006 тис. грн.

Собівартість реалізованої продукції обліковується на субрахунку 901 «Собівартість реалізованої готової продукції» [8]. Вона включає прямі матеріальні витрати (130 693 тис. грн у 2024 р.), витрати на оплату праці (24 457 тис. грн), відрахування на соціальні заходи (5 243 тис. грн), амортизацію (10 440 тис. грн) та загальновиробничі витрати. Загальна собівартість реалізованої продукції у 2024 році склала 148 078 тис. грн.

Розрахунки з покупцями обліковуються на субрахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» [8]. Аналітичний облік ведеться за кожним покупцем окремо в розрізі договорів та видів продукції. Субрахунок 362 «Розрахунки з іноземними покупцями» не застосовується, оскільки підприємство реалізує продукцію виключно на внутрішньому ринку. Для обліку авансів від покупців використовується субрахунок 681 «Розрахунки за авансами одержаними» [8].

Типові бухгалтерські проводки з обліку реалізації продукції, що застосовуються у ТОВ «ДРУЖБА СВК», наведено у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Бухгалтерський облік операцій з реалізації готової продукції у ТОВ «ДРУЖБА СВК»

№	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
1	Отримано аванс (передоплату) від покупця зернової продукції	311	681	1 200 000
2	Нараховано ПДВ з авансу	643	641	200 000
3	Відвантажено зернову продукцію покупцеві (дохід з ПДВ)	361	701	1 200 000
4	Відображено ПДВ при відвантаженні (закрито рах. 643)	701	643	200 000
5	Зараховано аванс у погашення заборгованості покупця	681	361	1 200 000
6	Відвантажено молочну продукцію з відстрочкою платежу (з ПДВ)	361	701	600 000
7	Нараховано ПДВ з реалізації молочної продукції	701	641	100 000
8	Списано фактичну собівартість реалізованої продукції рослинництва	901	27	700 000
9	Списано фактичну собівартість молочної та переробленої продукції	901	26	350 000
10	Надійшла оплата від покупця на поточний рахунок	311	361	600 000
11	Нараховано резерв сумнівних боргів	944	38	50 000
12	Списано безнадійну дебіторську заборгованість за рахунок резерву	38	361	20 000
13	Списано чистий дохід від реалізації на фінансові результати	701	791	1 500 000
14	Списано собівартість реалізованої продукції на фінансові результати	791	901	1 050 000
15	Списано витрати на створення резерву сумнівних боргів на фінансові результати	791	944	50 000
16	Визначено фінансовий результат	791	441	400 000

* складено на підставі облікових регістрів ТОВ «ДРУЖБА СВК»

Аналітичний облік реалізації у ТОВ «ДРУЖБА СВК» ведеться в розрізі покупців, видів продукції та договорів [8]. Щоквартально або на вимогу покупця складаються акти звірки взаєморозрахунків. Дані аналітичного обліку по рахунку 36 систематично звіряються з даними синтетичного обліку та Головної книги.

У програмі «BAS Бухгалтерія АПК» облік готової продукції має свої специфічні особливості, оскільки програма враховує галузеві стандарти сільського господарства (зокрема, використання біологічних активів та розрахунок собівартості). [27]

I. Первинне оприбуткування продукції на ТОВ «ДРУЖБА СВК». Залежно від підрозділу (цеху), де виготовляється продукція, в програмі використовуються різні підходи та рахунки обліку.

1. Молочний блок та сироварня (Промислове виробництво):

– Документ: «Звіт виробництва за зміну» (розділ *Виробництво*).

– Проведення: Дт 26 («Готова продукція») – Кт 232 («Промислове виробництво»).

– Номенклатурні групи: Окремо для кожної лінії: *«Виробництво твердих сирів» «Виробництво масла вершкового», «Пастеризація молока та вершків».*

2. Тваринництво (Первинне отримання сировини):

– Документ: «Оприбуткування продукції тваринництва» (спеціалізований документ АПК).

– Проведення: Дт 27 («Продукція с/г виробництва») – Кт 2311 («Тваринництво»).

– Особливість: Видоїне молоко-сировина спочатку оприходується на рахунок 27 за плановою ціною, а вже потім документом «Вимога-накладна» (або «Переміщення») передається в переробку на рахунок 232 для виробництва сиру чи сметани.

3. Хлібопекарський та млинарський цехи:

– Документ: «Звіт виробництва за зміну».

– Проведення: Дт 26 – Кт 232 (Номенклатурні групи: *«Випікання хліба», «Помол борошна».*)

Протягом року всі ці позиції (від молока до сиру й хліба) оприходуються на склади виключно за плановою собівартістю, оскільки фактична ціна сировини змінить свій рух протягом звітного періоду. [27]

II. Списання та реалізація готової продукції. Коли ТОВ «ДРУЖБА СВК» відвантажує продукцію контрагентам або передає у власні фірмові магазини:

- Документ: «Реалізація товарів і послуг».
- Проведення для с/г продукції (молоко-сировина, зерно): Дт 901 – Кт 27.
- Проведення для переробленої продукції (хліб, сири, масло): Дт 901 – Кт 26.
- Одночасно фіксується виручка: Дт 361 – Кт 701 (с/г) або Кт 702 (товари/готова продукція). [27]

III. Закриття періоду та коригування собівартості на ТОВ «ДРУЖБА СВК» це найважливіший крок через багаторівневу структуру (своє молоко => свій сир => свої корми).

Регламентний документ «Закриття місяця» (або «Закриття року» для остаточного розрахунку с/г витрат) з галочкою «Розрахунок собівартості продукції». [27]

Як це працює на ТОВ «ДРУЖБА СВК»:

1. Програма спочатку збирає всі фактичні витрати на утримання ВРХ (рахунок 2311) та вираховує реальну вартість 1 кг молока-сировини.
2. Програма автоматично порівнює планову ціну молока, за якою воно передавалося в сироварню, з фактичною.
3. Робиться коригуюче проведення (Дт 232 – Кт 27 або через рахунок 901, якщо молоко було продано одразу).
4. Далі програма розраховує фактичну собівартість готових сирів, масла та хліба на рахунку 232 і коригує залишки на рахунку 26 та собівартість реалізації на рахунку 901.

Правильність відображення операцій з реалізації перевіряється шляхом зіставлення даних форми № 2 «Звіт про фінансові результати» [12] з показниками статистичної звітності – форм № 21-заг та № 1П-НПП [13; 17].

Відображення доходів від реалізації у фінансовій звітності здійснюється відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [12].

У Звіті про фінансові результати (форма № 2) чистий дохід від реалізації продукції відображається у рядку 2000.

Дебіторська заборгованість за продукцію відображається у рядку 1125 балансу. На кінець 2024 року вона склала 3 558 тис. грн (на початок -8 515 тис. грн), що підтверджує ефективне управління розрахунками з покупцями.

Отже, організація обліку готової продукції та її реалізації у ТОВ «ДРУЖБА СВК» відповідає вимогам чинного законодавства та галузевій специфіці агропромислового підприємства [8; 17]. Первинні документи оформлюються своєчасно, синтетичний та аналітичний облік ведеться за встановленими рахунками і субрахунками, контроль за розрахунками з покупцями є ефективним.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було досліджено теоретичні та практичні аспекти організації обліку готової продукції та її реалізації, а також проведено аналіз на базі ТОВ «ДРУЖБА СВК».

У першому розділі роботи розглянуто економічну сутність готової продукції, визначено її роль у діяльності підприємства та досліджено особливості реалізації продукції в сучасних умовах господарювання. Значну увагу приділено нормативно-правовому забезпеченню бухгалтерського обліку, порядку документального оформлення господарських операцій, а також особливостям визнання доходів і обліку дебіторської заборгованості. Встановлено, що належна організація обліку є важливою передумовою формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства та забезпечення контролю за рухом готової продукції і станом розрахунків з покупцями.

Досліджено, що кругообіг капіталу в аграрній сфері вважається завершеним лише тоді, коли готова продукція трансформується у грошові кошти. Процес реалізації та управління дебіторською заборгованістю є взаємопов'язаними елементами фінансової стійкості, де бухгалтерський облік має виконувати превентивну (контрольну) функцію.

У другому розділі проведено фінансово-економічний аналіз діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК» за період. Встановлено, що підприємство є багатогалузевим суб'єктом господарювання, який здійснює виробництво продукції рослинництва, тваринництва та продукції власної переробки. Основним видом діяльності підприємства є вирощування зернових культур, однак важливе значення для формування доходів мають також молоко та продукти його переробки. Проведений аналіз показав, що основу доходів підприємства формує реалізація продукції рослинництва, частка якої у

структурі чистого доходу перевищує 90 %, тоді як продукція тваринництва та переробки займає значно меншу частку.

ТОВ «ДРУЖБА СВК» продемонструвало стрімке зростання ефективності. Чистий дохід зріс на 32,7% (до 251 006 тис. грн), а валовий прибуток – на 165,6%. Це зумовлено зростанням середньої ціни реалізації зернових та олійних на 30,6% (до 10 832 грн/т) та суттєвим зниженням витрат на 1 грн реалізованої продукції – з 87 до 66 копійок (-24,1%). Рентабельність реалізації подвоїлася і досягла високих 41,01%.

Підприємство залишається потужним рослинницьким гравцем (91,99% виручки забезпечують зернові та олійні, де лідерами росту стали пшениця, горох та ріпак). Паралельно успішно розвивається внутрішня переробка молока й хліба, яка принесла 8 950 тис. грн (56,88%), мінімізуючи залежність від продажу дешевої сировини.

Одночасно відбулося підвищення рентабельності реалізації та покращення стану розрахунків з покупцями, про що свідчить зменшення дебіторської заборгованості. Позитивні зміни були зумовлені не лише зростанням цін реалізації, а й розширенням напрямів діяльності, зокрема збільшенням обсягів переробки сільськогосподарської продукції та реалізації продукції тваринництва.

У третьому розділі досліджено особливості організації бухгалтерського обліку на ТОВ «ДРУЖБА СВК». Встановлено, що обліковий процес на підприємстві організований відповідно до вимог чинного законодавства України та здійснюється з використанням програмного забезпечення BAS Бухгалтерія АПК, що дозволяє автоматизувати обробку облікової інформації та забезпечує оперативність формування фінансової, податкової та статистичної звітності.

У роботі встановлено, що важливу роль у системі бухгалтерського обліку відіграє належне документальне оформлення господарських операцій. На

підприємстві використовуються договори постачання, видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, рахунки-фактури, акти приймання продукції та інші первинні документи, які забезпечують достовірне відображення операцій з реалізації продукції у системі бухгалтерського обліку.

Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що система обліку готової продукції та її реалізації на ТОВ «ДРУЖБА СВК» у цілому є ефективною та забезпечує формування достовірної інформації про результати діяльності підприємства. Разом із тим сучасні умови господарювання потребують постійного вдосконалення організації облікового процесу та посилення внутрішнього контролю.

З метою вдосконалення організації обліку готової продукції та її реалізації доцільно удосконалити аналітичний облік за окремими видами продукції та групами покупців, що дозволить отримувати більш деталізовану інформацію про структуру реалізації та оперативно контролювати рух продукції.

Також пропонуємо провести модернізацію методики економічного аналізу реалізації та дебіторів. Попри ідеальні поточні показники (оборотність 64,6 разів), для превентивного контролю великих замовників (зернотрейдерів) необхідно автоматизувати формування звітів за строками виникнення боргу (0-5 днів, 6-10 днів, понад 10 днів) для недопущення появи прострочених або безнадійних боргів

Одним із напрямів підвищення ефективності діяльності підприємства є посилення контролю за станом дебіторської заборгованості. Регулярний аналіз розрахунків із покупцями, проведення звірки взаєморозрахунків та своєчасне формування резерву сумнівних боргів сприятимуть зниженню ризику виникнення простроченої заборгованості та підвищенню платіжної дисципліни контрагентів.

Ще одним напрямом удосконалення є оптимізація та реформування обліку витрат на збут. Для точного калькулювання собівартості реалізації,

зважаючи на високу маржинальність (рентабельність 41,01%), необхідно ліквідувати однорівневий метод обліку витрат на збут. Рекомендовано відкрити субрахунки другого порядку до рахунку 93:

– 931 «Витрати на збут продукції рослинництва» (логістика до портів, послуги елеваторів);

– 932 «Витрати на збут продуктів переробки» (упаковка, брендування, доставка молочних та хлібобулочних виробів у роздріб).

Це дозволить бачити витрати на збут адресно, рахувати чисту рентабельність кожного сегменту окремо та приймати правильні управлінські рішення.

Важливим напрямом удосконалення є також подальший розвиток автоматизації облікових процесів та більш повне використання можливостей програмного забезпечення BAS Бухгалтерія АПК. Це дозволить підвищити оперативність обробки інформації, скоротити трудомісткість облікових робіт та мінімізувати ймовірність виникнення помилок.

Таким чином, удосконалення організації обліку готової продукції та її реалізації сприятиме підвищенню ефективності діяльності ТОВ «ДРУЖБА СВК», зміцненню його фінансового стану та забезпеченню подальшого розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит». 8-ме вид., доп. і перероб. Житомир: ПП «Рута», 2009. 912 с.
2. Височан О.О., Водяний Т.Б. Облік маркетингових витрат: аналітичні рахунки та кореспонденція. Український економічний часопис. 2024. Вип. 5. С. 28-35.
3. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 05.03.2026).
4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 05.02.2026).
5. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг»: Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15> (дата звернення: 09.03.2026).
6. Закон України «Про платіжні послуги»: Закон України від 30.06.2021 №1591-IX. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20> (дата звернення: 11.02.2026).
7. Жук В. М. Розвиток бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки України: монографія. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2021. 452 с.
8. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: затверджена Наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 № 291. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення: 14.02.2026).

9. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. К.: Знання, 2011. 378 с.

10. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: підручник. 3-тє вид. Київ: ЦНЛ, 2009. 670 с.

11. Методичні рекомендації з організації та ведення бухгалтерського обліку за журнально-ордерною формою на підприємствах агропромислового комплексу: затверджені наказом Міністерства аграрної політики України від 07.03.2001 № 49. *Minagro*: веб-сайт. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/49.pdf> (дата звернення: 16.03.2026).

12. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 07.02.2013 № 73. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 06.03.2026).

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 20.10.1999 № 246. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 02.03.2026).

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 08.10.1999 № 237. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 03.03.2026).

15. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 29.11.1999 № 290. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 04.03.2026).

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 31.12.1999

№ 318. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0269-1025> (дата звернення: 25.02.2026).

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи», затверджене Наказом Міністерства Фінансів України від 18.11.2005 № 790. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05> (дата звернення: 12.02.2026)

18. Огійчук М.Ф., Плаксієнко В.Я., Беленкова М.І. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Алерта, 2011. 1042 с.

19. Податковий кодекс України: Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 07.02.2026).

20. Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: затверджене наказом Міністерства фінансів України від 24.05.1995 № 88. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95> (дата звернення: 08.03.2026).

21. Правила перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні: затверджені наказом Міністерства транспорту України від 14.10.1997 № 363. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0128-98> (дата звернення: 10.04.2026).

22. Сахневич Є.С. Вплив логістичних ризиків на результати реалізації продукції агропідприємства в умовах воєнного стану // Актуальні аспекти соціально-економічного розвитку України: погляд молоді: матеріали VIII Всеукр. студ. наук.-практ. конф. Одеса, 16-17 квітня 2026р. / Одеський національний технологічний університет, Одеса, 2026. С. 607-609.

23. Сопко В.В. Бухгалтерський облік: навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доп. К.: КНЕУ, 2010. 578 с.

24. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність: підручник. 5-те вид. К.: Алтера, 2011. 976 с.

25. Цивільний кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Zakon.rada*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 05.02.2026).

26. Шалигіна І., Рибіна Л. Вплив грантової та державної підтримки на фінансові результати аграрних підприємств у прифронтових регіонах України. Сталій розвиток економіки. 2026. № 2 (59). С. 511–520.

27. BAS АГРО. Бухгалтерія: галузеве рішення для автоматизації бухгалтерського та податкового обліку сільськогосподарських підприємств. *Bas-soft*: веб-сайт. URL: <https://www.bas-soft.eu/soft/bas-sectoral/bas-agro-accounting/> (дата звернення 04.03.2026)

ДОДАТОК А

Апробація результатів наукового дослідження кваліфікаційної роботи на науковому колоквіумі кафедри фінансів, обліку та аудиту «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки»

Витяг

з протоколу № 12

засідання кафедри фінансів, обліку та аудиту

від 23.04.2026р.

Голова засідання кафедри: в.о. зав. кафедри фінансів, обліку та аудиту проф.Мельник Ю.М.

БУЛИ ПРИСУТНІМИ: професори: Іванченкова Л.В, НемченкоВ.В.; доценти: Антонюк О.П., БаранюкХ.О. (докторант), Васьковська К.О., Євтушевська О.О., МарковаТ.Д., Скляр Л.Б., Ступницька Т.М., Тарасова О.В.; старші викладачі та асистенти: Пчелянська Г.Б., Гребейникова Н.А.; ст. лаборант: Золотухіна С.А.

СЛУХАЛИ: в.о. завідувача кафедри фінансів, обліку та аудиту проф. Мельника Ю.М. про результати наукового колоквіуму: «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки», який проводився 17 квітня 2026 року в рамках наукової школи «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів»кафедри фінансів, обліку та аудиту Одеського національного технологічного університету.

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити результати наукового колоквіуму «Дослідження сучасних аспектів та інструментів: фінансів, банкінгу, фінансового обліку, аналізу та аудиту в системі управління діяльністю суб'єктів національної економіки» з наряду наукової школи кафедри фінансів, обліку та аудиту «Забезпечення конкурентоспроможності та ефективності функціонування національної економіки та її суб'єктів», який проводився 17.04.2026 р.

2. Здобувачам вищої освіти СВО «Бакалавр» та СВО «Магістр» спеціальностей 071(D1) «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» та 072 (D2) «Фінанси, банківська права, страхування та фондовий ринок», ОПП «Фінанси, банківська права, страхування та фондовий ринок», докторантам та аспірантам, які підготували доповіді на науковий колоквіум 17.04.2026р. в рамках дослідження за темами КРМ, КРБ та дисертацій, що виконуються відповідно до затверджених тем на підставі наказів ОНТУ, надати апробацію наукових досліджень, а саме:

2.44. Здобувачці СВО «Бакалавр», ННІЕУіБ ім. Г.Е. Вейнштейна, спеціальності 071 «Облік і оподаткування», ОПП «Облік і аудит» Сахневич Є.С., тема доповіді «ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ОБСЯГІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ РИНКОВИХ ЦІН», науковий керівник – к.е.н., доц. Васьковська К.О.

В.о. завідувача кафедри фінансів,
обліку та аудиту, д.е.н., проф.

/ПІДПИСАНО/

Юрій МЕЛЬНИК

В.о. секретаря

/ПІДПИСАНО/

Світлана ЗОЛОТУХІНА